

**Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ZNALOST POČÍTAČOVÉ TERMINOLOGIE U RŮZNÝCH
VĚKOVÝCH GENERACÍ**
(Knowledge of PC Terminology among Different Age Generations)

Vedoucí práce: PhDr. Pavla Chejnová, Ph.D.
Autorka práce: Markéta Horáková
Strašnov 79, Krnsko
Studijní obor: AJ – ČJ
Typ studia: Prezenční
Rok dokončení práce: 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze bakalářské práce je identická s její tištěnou podobou.

Místo vypracování: Strašnov

Datum: 13. 6. 2012

Vlastnoruční podpis autorky práce

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Pavle Chejnové, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla ke zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

Obsah	3
Úvod	5
Teoretická východiska	6
1. Počítačová terminologie jako invaze anglicismů	8
2. Přijímání anglicismů do slovní zásoby	9
3. Problém výslovnosti anglických výrazů	11
4. Vznik slangu	13
5. Chat	17
6. Emotikony jako náhrada očního kontaktu	18
7. Akronymy	24
8. Metodologie, cíle	26
9. Vyhodnocování dotazníku	27
9.1.1. Výsledky pilotáže, ženy 40-50 let	29
9.1.2. Pilotáž ženy (15 – 25 let)	31
9.1.3. Pilotáž muži (40 – 50 let)	32
9.1.4. Pilotáž muži (15 – 25 let)	33
9.2. Hodnocení pilotáže	33
10. Analýza výsledků dotazníkového šetření	34

10.1. Dotazník ženy (40 – 50 let)	34
10.2. Dotazník ženy (15 – 25 let)	36
10.3. Vyhodnocení dotazníku žen	39
10.4. Dotazník muži (40 – 50 let).....	39
10.5. Dotazník muži (15 – 25 let).....	40
10.6. Vyhodnocení dotazníku muži.....	42
Vyhodnocení dotazníku.....	42
Závěr.....	43
Seznam literatury.....	45
Resumé	47
Klíčová slova	48
Seznam příloh.....	49
Příloha č. 1	50
Příloha č. 2.....	51
Příloha č. 3.....	52
Příloha č. 4.....	53

Úvod

S vývojem společnosti a různých nových technologií dochází zároveň i k vývoji jazyka. Jazyk je obohacován na základě novodobých poznatků, s používáním služeb, nově dostupných produktů, a přirozeně tak dochází k pohybu ve slovní zásobě, kde se tento jazykový vývoj odráží nejdříve. *„Ruku v ruce s procesy ideologickými a politickými jde i vývoj hospodářský, provázený mechanizací a automatizací průmyslové i zemědělské výroby, rozvojem vědy a techniky, vznikáním nových oborů a profesí, zaváděním nových výrobních prostředků, vytvářením nových výrobků, vývojem nových materiálů atd. Tyto procesy jsou zároveň doprovázeny potřebou intenzivnější výměny odborných informací zprostředkované odbornou literaturou (v prvních fázích zvl. překladovou), jejíž vydávání se rozrůstá do značné šíře. To vše přirozeně klade na spisovné odborné vyjadřování, zvláště pak na jeho pojmenovací složku, na odborné názvosloví, náročné úkoly“* (Kuchař, Roudný 1960, s.133).

Znalost počítačové terminologie už zdaleka není výsadou jen omezené skupiny lidí, kteří se informačními technologiemi zabývají profesionálně. Počítače zaplavily veškerý současný běh života a životní prostor, neobejde se bez nich žádná byrokracie, banka, dokonce ani školy, pro něž počítače představují dnes už v podstatě základní vybavení. Již tedy ty nejmenší děti přijdou s počítači do styku na základní škole, kde patří hodiny informatiky mezi jedny ze stěžejních a žáky oblíbených. Zařazení hodin informatiky do učebních osnov svědčí o důležitosti počítačové gramotnosti nejen mezi mladými studenty, kteří jsou k ní vychováni hned od prvního stupně základních škol, ale i mezi dospělými. V dnešní době nacházíme spoustu kurzů pro dospělé, kde se lidé různého věku snaží porozumět počítačům a počítačovému jazyku obecně, neboť v běžném životě je tato znalost naprosto nezbytnou. Už i v životopisech jsou určité počítačové schopnosti nejen předností, ale dokonce nutností, bez nichž se v budoucím zaměstnání člověk neobejde. Lidem z administrativy mohou počítače dopomoci ke snazší evidenci a přehlednosti.

Samozřejmě mají technické vymoženosti i svá úskalí. Ne vždy slouží ku prospěchu a pokroku lidstva. Téměř vždy se najde někdo, kdo je nějakým způsobem zneužije, protože všechno má několik možností využití. A pak namísto zjednodušení byrokracie jsou zákonodárci nuceni tvořit a upravovat další zákony vztahující se právě k počítačům. Jejich

nespornou výhodou je jistě i přístup k obrovskému množství informací. Na druhé straně stojí ovšem fakt, že ne všichni dokáží toto množství dat využít k osobnímu pokroku.

S užíváním počítačů vstupuje do našich životů i fenomén sociálních sítí, komunikačních místností, *chatů*, e-mailů apod. Především mladí lidé navštěvují v hojném počtu desítky různých chatovacích místností, kde si sdělují své dojmy. Nad všechny tyto chaty vystupuje sociální síť Facebook. Byla vytvořena s ideou, že sblíží a usnadní kontakt mezi lidmi, kteří jinak ani nemají možnost se v reálném životě potkat, či na sebe ztratili kontakt. Ve své podstatě je toto určitě dobrá myšlenka, ale mnozí psychologové i lingvisté v ní nespátřují vklad. Mnoho lidí totiž potom ztrácí kontakt z očí do očí. Jsou schopni pouze internetové komunikace, a když pak mají v reálu s někým hovořit, dělá jim to značné obtíže. Dalším problémem je i nepsaní diakritiky ve zprávách SMS. To všechno přispívá do značné míry k určitému zanedbání jazykové kultury ze strany mladých lidí, kteří ji nevěnují až takovou péči, jakou by si dozajista zasloužila.

Téma znalost počítačové terminologie u různých věkových generací jsem si vybrala z toho důvodu, že je mi osobně dost blízké. Sama se doma denně konfrontuji se svými rodiči, kteří představují jinou generaci, nezasaženou počítači tak silně, a tudíž stále potřebují moji pomoc. Termíny jako *chat*, *google* nebo *delete* jsou jim v podstatě cizí.

Teoretická východiska

Většinou nalezneme jen zmínku nebo kapitulu, jež je věnována problematice PC. Porozumět termínům rozhodně není jednoduché, proto byl vytvořen slovník, který existuje jak v tištěné podobě, tak i v internetové podobě. Je určen lidem, jež si nevědí rady s nesrozumitelnými anglickými názvy či zkratkami. Internetových slovníků je celá řada. Ikaros, elektronický časopis o informační technologii, vytvořil slovník s názvem SPOT. „*SPOT je akronym označující Slovník Překladů Odborné Terminologie. Jeho cílem je pomoci překladatelské obci při řešení diskutabilních a/nebo nových termínů. Zaměřuje se na užší oblast IT a zde poskytuje nástroj pro vytváření kvalitních českých ekvivalentů anglické terminologie v této velmi živé oblasti*“ (Hynek 2008). Podobných elektronických slovníků počítačových termínů existuje nesčetně. Všechny fungují na principu on-line vyhledávání termínů. Mezi důležité tištěné slovníky patří Velký počítačový slovník (J. Nádběla) a Velký počítačový lexikon (P. Winkler). Velký počítačový slovník pojímá více

než 3200 hesel a termínů. Je řazen abecedně a jeho jádro tvoří především zkratky. Příčina zkracování slov je v této terminologii nasnadě. Převážná většina termínů informační technologie pochází z angličtiny, tvoří je několikaslovné výrazy, které by se špatně pamatovaly, a proto se užívá zkratek, jež se zdají být jednodušší.

Publikace či kniha, která by byla vyloženě věnovaná pouze odborné počítačové terminologii, není k dispozici. Nalezneme mnoho prací zabývajících se problematikou termínů, ale pouze v rámci určitého oboru jako je chemie, biomedicína apod. Pravděpodobnost, že se obdobného počínu dočkáme i v oblasti informatiky, se zdaleka nejeví tak reálně. Oproti chemii (zde samozřejmě také dochází k vývoji, ale ve srovnání s počítači neprobíhá tak rychle) dochází v technice stále k rychlejšímu vývoji, a tudíž k existenci nových a modernějších přístrojů. Protože lidský pokrok je na tomto poli nezadržitelný, na trh jsou uváděny další, lepší a modernější verze různých programů, které mají usnadnit používání počítačů. Jako kontraprodukcce se pak stále setkáváme, řečeno počítačovou terminologií, s uploadovanou verzí slovní zásoby. „*Vývoj počítačů postupuje takovým tempem, že zastarání a nedostatečnost se dostavuje ve stále kratších časových intervalech – za rok už bude standard vypadat úplně jinak než dnes*“ (Slowík 2006, s. 124). Už i knižně tištěné slovníky a lexikony počítačové terminologie vyšly až po roce 2000, konkrétně v roce 2003. To je poměrně pozdě, jestliže přihlédneme k faktu, že se u nás počítače začaly používat v druhé polovině 90. let. To už tyto slovníky představují spíše archiv používaných termínů, neboť mapují terminologickou zásobu, kterou lidé používali už předtím, a tedy jí i museli do určité míry rozumět. Z tohoto hlediska se jeví knižní zpracování podobných slovníků jako neekonomické. Trvá roky, než lingvisté sesbírají potřebný materiál ke složení takového slovníku. Mnohem jednodušší by pro odbornou i laickou veřejnost byl obdobný internetový slovník, který by měl určitou oficiální platnost a byl by zaštitěn odbornou institucí, jakou je Ústav pro jazyk český. Jak již bylo výše zmíněno, existuje mnoho neoficiálních internetových slovníků, zodpovídajících požadované dotazy na počítačové termíny, ale žádný není registrovaný či vedený nějakou vědeckou institucí, takže si nemůžeme být jisti správností takto vysvětlené terminologie.

Naopak vznikalo obrovské množství popularizačních brožur a výtisků typu Počítač – můj přítel, Můj první počítač, Naučte se s programem Windows atd. Ty měly uživatele – laiky seznámit s fungováním počítačů, monitorů, konkrétních programů v počítači či jim

pomoci k vytvoření jejich vlastních webových stránek a plnému využití, které jim stolní počítač nabízí. Díky těmto příručkám se i k neodborným uživatelům techniky dostala odborná terminologie.

1. Počítačová terminologie jako invaze anglicismů

Počítačová terminologie se řadí do terminologie odborné. Na jejím porozumění se podílí i překlady anglicismů, potažmo tedy anglických slov a slovních spojení do češtiny. Ne vždy ale panuje naprostá shoda nad těmito translacemi. *„Mezi odbornými překlady mají překlady z angličtiny v oboru IT specifické postavení. Invaze odborné počítačové terminologie do češtiny je tak masivní, že i odborník mnohdy váhá nad tím, jaké termíny jsou „oficiální“, tedy obecně akceptovatelné, a jaké se používají pouze v úzké komunitě uživatelů. Hranice mezi akceptovatelným termínem a žargonem nejhrubšího zrna je často nesmírně tenká. Co je horší, tato hranice je poměrně dynamická: co bylo včera žargonem, je dnes téměř normou, co je dnes normou, může být zítra již zastaralé“* (Hynek 2007). Může se se tedy zdát i celkem zbytečné zkoumat znalosti počítačové terminologie, když ani IT odborníci nejsou zajedno, ale existuje určitý úzus vyjadřování, kterého se drží většina lidí. Ale vzhledem k tomu, že počítačová terminologie není až tak stará, nemůžeme očekávat její dokonalou probádanost a jednotu, zvláště tedy v českém prostředí. Každá terminologie má svůj vlastní vývoj, který nelze přeskochit anebo uměle urychlit. *„Je třeba především doplňovat dosavadní zásobu odborných pojmenování, ať už dotvářením termínů nových, nebo přetvářením termínů starších, popř. adaptováním termínů přejímaných. Vedle této nápadnější stránky názvoslovného vývoje probíhají ovšem i procesy méně zjevné, týkající se významového zpřesňování odborných názvů, jejich specializace a popř. i jejich uspořádání v soubory s jistými logickými (systémovými) vztahy a klasifikačními závislostmi. Obojí tyto procesy se zpravidla souhrnně označují jako propracovávání terminologie“* (Kuchař, Roudný 1965, s. 134, 135). Samozřejmě je i snaha o to, aby byla anglická terminologie nahrazena českou, ale z hlediska celosvětové jednotnosti při různých konferencích, kde je především vyzdvihoováno to, že všichni zúčastnění rozumí projednávanému problému, se jeví náhražka a běžné používání českého názvosloví jako zcela nevýhodné. *„A konečně jako nezbytný protipól uvedených procesů jsou tu i velmi silné tendence rovněž vlastní samé podstatě odborného názvosloví, totiž snahy o sjednocování odborných názvů, jejich koordinaci uvnitř oboru i mezi obory příbuznými, jakož i o jejich ustalování. V některých oborech, zvl. jde-li o soustavnou činnost kolektivu*

odborníků a mají-li výsledky této činnosti povahu závaznou, mluví se zpravidla o normalizaci názvosloví. Již starší tradici má zvláště normalizace názvosloví technického, která se opírá o zákonné podklady a jejíž rozvoj je proto již více méně automatický“ (Kuchař, Roudný 1965, s. 135). Díky tomu, že se česká odborná veřejnost snaží držet krok se světovou a prezentuje své závěry na odborných konferencích, má současná odborná čeština, tedy i PC terminologie, tendenci k internacionalizaci odborného jazyka. *„Internacionalizace je jednou z výrazných, můžeme říci v dnešní době dominantních tendencí rozvoje slovní zásoby slovanských jazyků“* (Rangelova, Tichá, 2003, s. 3). Důvod, proč tomu tak je, proč nevzniká opačná tendence, a my nevytváříme a nepoužíváme pouze české názvosloví, má i původ ve stylistice. *„Na přejímání nového je něco fascinujícího, dobrodružného, zvláštního, magického, objevného. Nejenže cizí slova obohacují slovní zásobu a dávají nám možnost volby mezi dvěma stejnými či stylisticky odlišnými variantami, ale často označují skutečnost přesněji či ji vůbec pojmenovávají (pro určité jevy neexistuje v některých jazycích domácí pojmenování buď z toho důvodu, že daný jev se v kultuře a společnosti dříve nevyskytoval nebo že na něj byl jiný náhled, byl jinak uchopován či nebyl reflektován vůbec). O internacionalizaci, tedy o zvyšování podílu cizích slov, se mluví jako o jedné z důležitých tendencí probíhajících ve všech světových jazycích, slovanské nevyjímaje“* (Slezáková 2006, s. 57).

V oblasti užívání anglicismů panuje celkem velký rozdíl ve věku populace. Především starší lidé, jež se nestřetávali s anglickým jazykem od narození, a tudíž ho neovládají, dávají přednost počeštěným názvům, termínům. Naopak mladší generace, které jsou denně angličtinou doslova bombardovány, nemají s používáním anglicismů žádný problém a ve většině případů jim rozumějí i mimo počítačovou terminologii. V tom mají mladí lidé nespornou výhodu.

2. Přijímání anglicismů do slovní zásoby

Mnoho přejatých anglicismů spadá do neologismů. Někdo se může domnívat, že takovéto přejímky z cizích slov, v tomto případě tedy z angličtiny, mohou znamenat určité ochuzení, devaluaci jazyka či ztížení jasného chápání synonym, a tudíž jejich nesprávné použití ve větě. Toto stanovisko zastává i několik lingvistů (viz dále). Přijímání cizích slov nechápu všichni lingvisté jako jev pouze pozitivní, někteří upozorňují i na jistá negativa tohoto procesu. *„Jde totiž o obohacení výrazových možností jazyka, a to nejen*

dotvořením výrazů pro nové skutečnosti, ale i rozhojněním repertoáru lexémů synonymních. Takové rozhojnění samozřejmě může mít pro jednotlivé uživatele jazyka nejen pozitivní, ale i negativní důsledky, protože existence alternativních prostředků vyjádření vede k nutnosti uvědomělé volby mezi nimi při stylizaci textu, a zvyšuje tedy myšlenkovou zátěž tvůrce komunikátu. Podobně může být přejaté lexikum náročné i pro percepci“ (Slezáková 2006, s. 57). Tento argument vyvrací ve svém článku Antonín Tejnor: „Přejímání slov z jiných jazyků patří odedávna k běžným způsobům obohacování slovní zásoby. Ve výsledcích tohoto procesu se zřetelně projevuje, od kterých národů a v kterých dějinných obdobích jsme přejímali hmotné předměty nebo myšlenkové podněty ve vědě, v technice, v kultuře nebo v politice. Dnešní stav českého spisovného jazyka je takový, že už nemusíme mít obavy z vážnějšího ohrožení cizími vlivy“ (1976, s. 90). A. Tejnor ale nijak nekomentuje možnou destabilizaci významu, která musí nutně nastat. Ovšem, jak uvádí Olga Martinová ve své knize Neologizmy v současné češtině, „výzkum neologizmů je přínosem jak pro synchronní a diachronní studium lexika, slovo tvorby, morfologie, stylistiky, útvarové a komunikační i stylové diferenciaci národního jazyka, tak pro zkoumání obecných otázek teorie jazyka, sémiotiky, pragmatolingvistiky, sociolingvistiky aj.“ (Martinová 1983, s. 5). Dochází tedy pouze k rozvoji slovní zásoby, nikoli k ohrožení jazykové identity. Proces přijímání nových slov je v oblasti odborné terminologie, nejen té počítačové, pro český jazyk nevyhnutelný. V minulých dobách ještě docházelo alespoň k vytvoření českých ekvivalentů k cizojazyčným slovům. Dnes ale slova přejímáme a český protějšek k nim tvoříme jen zcela ojediněle, i když se snažíme najít vhodný protějšek. Proč tomu tak je? „Značné množství výrazů, které se v poslední době v některých technických oborech přejímají z angličtiny, působí starosti hlavně těm pracovníkům, kteří se zabývají přípravou názvoslovných norem. Ti jsou si totiž dobře vědomi, že při této činnosti nejde jen o pouhou registraci názvů užívaných v technické praxi a o výklad jejich významů, ale také o důležitý příspěvek k jazykové kultivovanosti odborných projevů“ (Tejnor 1976, s. 90). Ve většině případů přejímá čeština jak pravopis, tak i výslovnost. V minulých letech byla přejatá slova ve většině případů počeštěna, vyslovovala se dle české výslovnostní normy, a celkově jejich počeštění (myšleno i skloňování dle českých vzorů) trvalo déle. Dnes naopak zaznamenáváme trend opačný. Neologismy si velice rychle nacházejí místo téměř v centru české slovní zásoby, je to samozřejmě i díky tomu, že do popředí vystupuje zájem o počítače a obecně nové technologie, bez kterých dnes již v podstatě nemůžeme fungovat. „Všechna excerpovaná kompozita (např. hardware,

internet) odpovídají obecným formálním kritériím. Vystupují jako samostatné lexémy, každé skloňovatelné kompozitum se skloňuje jako jeden celek a všechny formanty jsou připojovány ke kompozitu jako celku, ne k jeho jednotlivým komponentům. (...) Původní, pravopisně neadaptovaná anglická kompozita, se v češtině vyskytují v nesklonných formách, nicméně z hlediska potřeby gramatické a syntaktické shody jsou vždy přiřazována k některému z gramatických rodů, případně k více rodům“ – např. z maskulin je to výraz hardcore (Svobodová 1999, s. 122). Z počátku jazyk převezme pouze nominativ určitého substantiva. Jestliže jde o slovo frekventovaně používané, začne se využívat ve všech pádech a skloňovat podle českého tvarosloví. Od skloňování je už jen krok k vytváření odvozenin příponami nebo předponami. Například slovo *google* se v současné době stalo prakticky synonymem spojení hledat na internetu. Když si ho rozebereme z morfologického hlediska, přejalo se jako jméno, tedy substantivum *google*. Z podstatného jména bylo odvozeno denominativní verbum a vzniklo sloveso *vygooglovat*. Můžeme uvést příklad: najdi to na googlu, nebo pomocí předpony nově vzniklé: *vygoogluj to!* (myšleno vyhledej). Starší generace by slovesu *vygooglovat* jen stěží rozuměla.

Jiří Kraus ve svém článku publikovaném v *Nové řeči* ukazuje a vysvětluje původ: „V názvosloví samočinných počítačů se projevují především dva charakteristické rysy: a) Celý obor se začal ustavovat poměrně pozdě; nevytváří tedy termíny vlastní, ale přejímá je z oborů věcně nebo funkčně příbuzných. b) Většina názvů je úzce spjata s konkrétní činností samočinných počítačů, které se spolu s doprovodnými návody a instrukcemi dovážejí ze zahraničí. Protože se strojové zpracování informací a konstruování samočinných počítačů nejrůznějšího typu rychle vyvíjí, nelze mnohdy zabránit tomu, že je odborná, zvláště mluvená slovní zásoba rozmnožována o výrazy přejaté z původního jazyka instrukcí, především z angličtiny a z ruštiny. Úkolem kodifikace názvosloví samočinných počítačů je vytvořit vhodné české termíny za cizí výrazy, které v českém textu nabývají slangového zabarvení“ (Kraus 1968, s. 310).

3. Problém výslovnosti anglických výrazů

Jak již bylo uvedeno výše, současná odborná počítačová terminologie se sestává především z anglických výpůjček. „V nejnovější lexikální vrstvě zjišťujeme, že k novým přejímkám, zpravidla internacionálního charakteru, vznikají v řadě případů domácí protějšky, i že se v některých případech výrazová složka přejímek formuje dvojitým

způsobem: jednak adaptačními postupy, jednak podle vnitřních poměrů češtiny“ (Martincová 1983, s. 17). Prvním příkladem pro fungování dvojího pojmenování může být anglické computer s anglickou výslovností /kompju:ter/ (častěji komp) a českého počítač. Oba dva výrazy uživatelé chápou synonymně.

S přejímkou cizích slov do češtiny vyvstává i další otázka, a to problematika výslovnosti cizích slov, které zaujímají v českém jazyce čím dál více prostoru. Zdaleka ne každý uživatel jazyka ovládá angličtinu na takové úrovni, aby byl schopen vyslovovat odborné výrazy správně. Z tohoto důvodu vzniká i nesčetné množství slangových výrazů, které začínají být mezi běžnými uživateli počítačů všeobecně rozšířeny a hlavně chápány. Mnohokrát ovšem dojde k tomu, že anglické výrazy fungují jak podle anglické výslovnosti, tak i podle české. Stále se řeší mezi lingvisty otázka, jaká výslovnost je ta jediná správná. *„Hlavním problémem, na který narážíme při přejímání anglicismů, je pro češtinu nezvyklý rozdíl mezi zvukovou a grafickou podobou. Tyto podoby se kryjí pouze u malého počtu slov (film, set, topspin, pivot, fit aj.). Zásadní otázkou je, zda přejatá anglická slova počešťovat, či zachovat jejich původní podobu. Anglicismus v původní pravopisné podobě působí v českém textu cizorodě a je pro uživatele neznalého angličtiny foneticky neprůhledný. Naopak zastánci původního pravopisu argumentují tím, že se počeštěním stírá internacionálnost lexému (podotkněme ovšem, že někdy jen zdánlivá), jeho identifikační podoba a že se do českého pravopisu dostávají skupiny hlásek nezvyklého, expresivního charakteru (aj, ej)“* (Rejzek 1993, s. 26). Nelze se tedy zcela jednoznačně přiklonit k jedné variantě. Ovšem, jak Jiří Rejzek dodává, *„Je zřejmé, že přes všechny výhrady, které se proti počešťování cizích výpůjček objevují, je tendence k jejich grafické adaptaci v češtině natolik silná, že zasahuje ve velké míře i anglicismy.(...) Další vývoj sice nebyl přímočarý, ale v současném jazyce adaptované podoby jasně převládají. Celý proces je značně složitý a labilní, závislý na mnoho okolnostech, jako je délka fungování lexikální jednotky v jazyce, její frekvence a distribuce, fonémická struktura ap.“* (1993, s. 26). Počítačová terminologie se v zásadě řídí podle angličtiny. Výslovnost je anglická, stejně jako termíny, pro které se ani nehledají české ekvivalenty. Pouze v morfologii nastávají po určité době změny ve fungování slov. Tato změna je ale podmíněná frekvencí užívání daného termínu. U PC záleží na tom, čeho se konkrétní otázka týká. Vezměme si například fenomén *facebooku* a *chatů*. Slovo *facebook* se začalo skloňovat dle českých pravidel velice rychle.

4. Vznik slangu

V poslední době se mnohé hranice mezi útvary a poloútvary jazyka stírají. Proto by bylo dobré určit, co je ještě řazeno mezi slangové pojmy a co již ne. *„Uvést přesnou a jednoznačnou definici slangu není snadné, neboť v bohaté literatuře domácí a zejména zahraniční není jednota v chápání obsahu a rozsahu tohoto jazykovědného pojmu“* (Hubáček 1981, s. 9). V dnešní době se sama hranice mezi slangem, žargonem nebo profesní mluvou stírají. Pro vznik slangových slov je několik pravidel. *„Pojmenovávací (onomaziologickou) motivací slangových názvů bývá jednak potřeba pojmenovat nové skutečnosti, jednak nově pojmenovat už pojmenované jako projev snahy o jazykové vyjádření variability afektivního života. Tato variabilita se jeví jako úsilí o originalnost výrazu a jeho aktualizaci, jako smysl po hravost a exkluzivnost“* (Hubáček 1981, s. 9 a 10). Vzhledem k tomu, že počítače v podstatě nahradily velkou část života venku, lidé u nich tráví valnou část svého volného času, vzniká i zde spousta nového výraziva.

„Jazyk jako nejdokonalejší nástroj lidského dorozumívání plní své společenské poslání nejen ve své podobě spisovné; v současné moderní společnosti pracovně a zájmově stále více diferencované uplatňují se též jeho nespisovné formy a vrstvy“ (Hubáček 1981, s. 7). Odborná slovní zásoba se samozřejmě nedá oddělit od běžně používané, zvláště pak, jedná-li se o tak používanou část slovní zásoby v dennodenním životě, jakou je právě ta počítačová. *„Používání specifických pojmů charakteristických pro určitou společenskou skupinu anebo oborové zaměření je typickým znakem moderní společnosti stejně jako zkratky a neologismy“* (Pokorná 2010, s. 102). Informační terminologie se pak dostává do běžného hovoru. Zvláště v mluvě teenagerů se dostává do centra slovní zásoby. Jistě na tom má svůj nemalý podíl i angličtina, ze které tyto nové termíny pocházejí, stejně tak jako počítačové hry, jež jsou primárně nahrané právě v anglickém jazyce. Díky tomu, že mnoho běžných uživatelů (především střední a starší generace) techniky neovládá angličtinu na pokročilé úrovni, vzniká nepřeborné množství slangových výrazů, akronymů nebo zjednodušených názvů, stejně tak, jako se tomu děje u ostatního odborného názvosloví. Lidem často dělá problém anglicismus vyslovit, nevědí, jak ho přečíst, z tohoto důvodu se slangy objevují. *„Slangové výrazy vznikají víceméně spontánně v pracovní či v zájmové činnosti nejružnějších uživatelů jazyka a jsou tak dokladem jak pojmenovávací pohotovosti, tak i snahy po úsporném vyjádření; slangové výrazy slouží vedle toho velmi často i potřebám vyjádření expresivního. Z hlediska synchronní analýzy mají slangové*

výrazy povahu slov popisných (motivovaných) ...Poněvadž jsou organickou součástí celonárodní slovní zásoby, uplatňují se u nich z uvedeného hlediska stejné typy motivace jako u popisné složky slovní zásoby: motivace zvuková (imitativní), morfologická (slovotvorná) a sémantická (transpoziční)“ (Hubáček 1973, s. 124). Například pro dnes módní facebook se v češtině využívá pojmenování *ksichtbook*. V podstatě jde pouze o dost hovorový kalk z angličtiny (face znamená obličej nebo tvář, tedy v nespisovné češtině *ksicht*, a *book* označuje knihu). Zde hovoříme o tzv. pojmenování metaforickém (sémantickém). „Při tvoření metaforických názvů se využívá pojmenování běžných ve spisovném jazyce, v obecné češtině, zřídka v místním nářečí k označení jiného, specifického pojmu, a to na základě podobnosti některého (zpravidla nápadného) znaku zahrnutého a vyjádřeného v pojmenování výchozím s některým výrazným znakem, který je obsažen v pojmu pojmenovávaném“ (Hubáček 1973, s. 125). Podobným způsobem se ustanovuje i spousta dalších slangových označení jako *komp* (případně *comp*) z anglického *computer*, neboli počítač, ze zkratky *IT* (*information technology*) pochází označení *ajták*, velice běžné a používané frekventovaně buď pro správce sítě počítačů, anebo také pro člověka, který vystudoval obor *IT* na vysoké škole a zabývá se opravami počítačů, tzv. *IT odborník*. Pro internet existuje mnoho slangových výrazů, například *web*. *Web* pochází z anglické zkratky *www*. Ta značí *World Wide Web*. „Je patrná snaha dosáhnout metaforickým názvem pojmenování jednoduchého, v daném prostředí jednoznačného, zřetelného a výrazného. Často takový název vzniká tam, kde v odborném názvosloví jednoslovný název chybí nebo kde má význam příliš obecný, kde dosavadní název není dostatečně názorný nebo kde je nutno vyjadřovat pojem opisem“ (Hubáček 1973, s. 126). Pojmy *internet*, *net* a *web* jako synonyma se používá zhruba stejně často, př. najdeme to na internetu/netu/webu. Pro hledání či procházení stránek na internetu se užívá sloveso *surfovat*, které vzniklo také metaforicky. „Tímto způsobem se jazykově vyjadřují nové skutečnosti, u nichž si mluvčí uvědomuje podobnost se skutečností jinou, už označenou; významnou měrou se zde projevují asociativní spoje mezi obsahy lidského vědomí. Může však sloužit i potřebě vyjádření expresivního“ (Hubáček 1973, s. 126). Tedy surfuje se na moři, na vlnách. V počítači přeneseně surfujeme po vlnách internetu.

Všechny tyto slangové výrazy nalezneme na internetu, kde se nachází hned několik slovníků, které vysvětlují, co tyto termíny označují. Stejně tak některé z nich najdeme v tištěné podobě v již zmiňovaném Nádbělově Velkém počítačovém slovníku.

Mnoho slangových výrazů, termínů i anglicismů užívaných na chatu, pocházejících z PC terminologie, se dostává i do běžného jazyka. Početnou skupinu používaných slov dodávají také počítačové hry. Novináři začnou používat terminologii jako aktualizaci, lidé pro oživení slovní zásoby, aby působili originálně, upoutali na sebe pozornost. Z počítačových termínů se masivně užívají slova:

Hardware – „Ta holka má vážně dobrej hardware.“¹ V počítačové terminologii se hardwarem myslí vnější vybavení počítače. Pokud o někom řekneme, že má dobrý hardware, myslíme tím jeho vzhled.

Software, např.: Náš mentální software je velice dobře vybaven. – software u počítače značí vnitřní vybavení, programy apod., tedy u člověka můžeme jako software chápat mozek, myšlení či vnitřní strukturu těla.

Z počítačových her proniklo do slovní zásoby slovo hardcore, level, up-grade a speed (přeneseně poté naspeedovaný).

A) *Jakej byl dneska trénink?*

B) *Hardcore.*²

Hardcore je užito, když chceme o něčem říci, že to bylo enormně těžké. Dnes už se používá i s významem posunutým, s různými adjektivy, které si ovšem zachovávají negativní konotace – strašné, hrozné, strašidelné apod. Čeština má ještě jedno synonymum, jež vystihuje poměrně trefně slovo hardcore. Adjektivum hustý (ve významu hodně dobrý, dnes ovšem i naopak hodně špatný) používané především teenagery ho obsáhne docela přesně.

Level, neboli anglicky úroveň, kolo:

A) Těšíš se na vysokou?

B) Kámo, to už bude jinej level.³

¹ Příklad z konstatování teenagerů.

² Denní komunikace mladých lidí.

Spojení jiný level chápeme jako něco, na co už nemáme, co je pro nás nedosažitelné, co bude „o něčem úplně jiném,“ než jsme zatím poznali.

Up-grade, česky zvýšit, vylepšit, pozvednout něco na vyšší úroveň.

A) Jak se ti líbilo to představení?

B) Jo, šlo to. Oproti loňsku to up-gradovali.⁴

Speed, neboli česky rychlost:

A) Stíháš ten výklad dneska?

B) Vůbec, dneska je nějaký naspeedovanej!⁵

Zde je užito adjektivum naspeedovaný ve významu zrychlený.

Do češtiny pronikají nejen anglická slova, ale i citoslovce. Především v internetové komunikaci nahrazují své české ekvivalenty. Mezi ty nejpoužívanější se řadí wow, ughh, grrr, apod.

A) Dneska jsem si koupila nový džíny.

B) *Wow*, ty jsou teda!⁶

Wow je anglicismus velice často užívaný v konverzaci na internetu. Používá se místo českého paráda, krásné, jéé. Můžeme ho přeložit jako obdivné ó, v pozitivním smyslu slova. Dnes však zastává i negativní konotace, ve stylu to není dobré, to je teda něco.

A) *Jak ti jde psaní tý eseje?*

B) *Vůbec mě to nebaví, grrr!!!*⁷

³ Internetová komunikace, facebook.

⁴ Chatová komunikace.

⁵ Konverzace ve škole.

⁶ Přepsáno z konverzace na ICQ.

Citoslovce grrr (opět anglicismus užívaný na chatu) chápeme jako naštvání, zklamání, beznaděj atd. Jeho českým ekvivalentem by bylo například ach jo.

A) *Viděls ten novej film?*

B) *Ughh, ten je fakt strašnej...*⁸

Ughh také představuje anglicismus používaný v internetové konverzaci, používá se, když je něco odporného, nechutného, když se my cítíme znechuceni. Foneticky to zní téměř stejně jako české uf! I významem se k českému ekvivalentu blíží.

5. Chat

Velice módní prostředek této doby představuje především pro mladé teenagery komunikace na chatu, která pomalu začíná nahrazovat sociální kontakt a komunikaci z očí do očí. Na chatu sledujeme dvě hlavní tendence. Jednak se v rámci této komunikace používají anglicismy, typu *no comment*, a pak také emotikony. „*V rámci komunikace na chatu užívají její účastníci velmi často cizojazyčné přejímky, především anglicismy, resp. v řadě případů internacionalismy z hlediska jejich mezinárodní rozšířenosti, včetně častých slov a slovních spojení citátových. Důvodem jejich užívání může být to, že v současné době jsou tyto výrazy považovány za moderní a především mladí lidé, kteří angličtinu alespoň na základní komunikační úrovni více či méně ovládají, je chápou jako organickou a nedílnou součást své vzájemné komunikace. Dále se ve srovnání s českými výrazy stejného nebo podobného významu (pokud vůbec existují) jeví slova cizího původu jako atraktivnější, výstižnější a významově „silnější“.* Svou roli zde hraje také to, že užívaná slovní zásoba je přímo ovlivněna médiem, jež komunikaci na chatu zprostředkovává, a komunikanti necítí potřebu oprostít se od vlivu počítačové terminologie a slangismů užívaných v této oblasti, kde se především slov anglického původu vyskytuje velké množství“ (Svobodová 2007, s. 67). Mladí lidé se chtějí i určitým způsobem vymanit z konvenčnosti, jež pro ně český spisovný jazyk do jisté míry představuje. Jestliže do svého psaného projevu zasadí neobvyklý slangový výraz, upozorní tím na sebe.

⁷ Tamtéž.

⁸ Konverzace na Facebooku.

6. Emotikony jako náhrada očního kontaktu

Emotikony, neboli „smajlíci“ či „ksichtíci,“ se staly novým fenoménem internetové komunikace. Existuje mnoho rozdílů mezi mluvenou komunikací a psaným projevem, kde se účastníci nevidí. Přihlédneme-li k faktu, že komunikace on-line začala pomalu nahrazovat komunikaci tváří v tvář, lidé hledají nové prostředky, jak nějakým způsobem přiblížit psanou komunikaci té mluvené. *„V mluvené komunikaci doprovázejí verbální sdělení prostředky realizované jak ve zvukovém kanálu, tak i v kanálu vizuálním. Ty mohou mít pro celkový smysl promluvy zásadní význam. Ve zvukovém kanálu se uplatňují prozodické prostředky jako intonace, důraz, tempo řeči či barva hlasu, svůj význam pro komunikaci mohou mít i prostředky paraverbální, např. různě dlouhé pauzy, hlasitost řeči. Vizuální kanál je zapojen v komunikaci tváří v tvář tak, že účastníci komunikace na sebe vidí, mohou tedy vzájemně sledovat gesta, mimiku, postoj či pohyb těla partnera. V komunikaci na WWW chatu zvukový kanál není zapojen vůbec, vizuální kanál slouží pouze k percepci psaného textu. Komunikace by bez těchto prostředků byla značně ochuzena, proto se ustálily jisté způsoby psaní, které odráží chybějící prozodické, neverbální a paraverbální prostředky zcela, nebo alespoň z části nahradit“* (Jandová 2006, s. 35). V psané komunikaci nejde jen o náhražku mimiky a gest, jež představují právě emotikony. V poslední době je velice běžné psát určitá slova ve větě, která chce autor zdůraznit, velkými písmeny (např. VŮBEC mě to tam nebavilo), anebo využijí tzv. iteraci, tedy zapíší několik stejných znaků vedle sebe, zmnoží je. *„Zmnožují se jak grafémy, tak interpunkční znaménka pro naznačení důrazu a příznakové intonace“* (Jandová 2006, s. 36). Zmnožení znaků je velice běžné a spolu s emotikony dotváří současnou podobu psaného internetového komunikátu.

Vzhledem k tomu, že se většinou (vyjma skype) účastníci internetové komunikace nevidí, je ze hry vyloučena veškerá neverbální komunikace, mimika, gesta. Jako její náhražka z části slouží emotikony, častěji nazývané smajlíci, z anglického smile, tedy úsměv; původ slova emotikon pochází „z angl. emotional icons = emocionální obrázky, příp. emotion + icon = emoce + obrázek“ (Jandová 2006, s. 36). *„Se světovým rozšířením internetu šly ruku v ruce i proměny kultury komunikace. Člověk tihne ke zjednodušování složitých věcí a vyhledává nejkratší řešení“* (S. Frotscher, B. Frotscher 2008, s. 27). Definovat emotikony je možné pomocí jejich využití. *„Nejvýraznější novum grafické stránky elektronické komunikace představují emotikony, ikonické znaky napodobující*

lidskou mimiku“ (Hladká 2006, s. 82). Tvoří se pomocí interpunkčních znamének. „*Obecně můžeme říci, že emotikony napomáhají účastníkům elektronické komunikace tam, kde pro upřesnění vysloveného nebo pro snížení napětí v běžné komunikaci používáme extralingvistické znaky – gesta, mimiku atd. Jedním z důvodů použití emotikonů je expresivita, která je podstatným rysem jak běžné mluvení řeči a slangu, tak i internetových komunikačních situací, jako jsou např. rozhovory na chatu*“ (Niševa 2003, s. 221). Zpočátku se v komunikaci objevovaly pouze dva, které vyjadřovaly veselý a smutný obličej. Může se zdát i divné, že se objevuje „smutný smajlík“ vyjadřující smutek nebo špatnou náladu, když od původu *smajlík* má zobrazovat pouze úsměv, tedy pozitivní věci a nálady, ale dnes již nalezneme celou škálu takových „obličejů.“ Můžeme jimi zobrazit například naštvání, nerozhodnost, údiv, pláč nebo křik. Obliba emotikonů ovšem stoupá. Nyní už nevyjadřují pouze emoce, ale například i činy, jako třeba políbit, tancovat, souhlas, nesouhlas a mnoho dalších. „*Počítačově zprostředkovaná komunikace se podstatně liší od reálných (neelektronických) komunikačních situací, což vyvolává potřebu překonání překážek, které vznikají při tomto typu dorozumívacího procesu* (příklady jsou uvedeny dále). *Výjimečně vysoký stupeň významové zatíženosti zkoumaných psaných textů je způsoben snahou účastníků o co nejpřirozenější – z hlediska stylově-komunikačního – a též obsahově nejpřesnější podobu internetového rozhovoru. Úsilí o jazykovou ekonomii, typickou pro mluvenou řeč, se projevuje u tohoto typu výměny informací velmi nápadně*“ (Niševa 2003, s. 220). Ekonomie vyjadřování hraje u používání emotikonů zásadní úlohu. Je mnohem snazší vyjádřit své pocity pomocí maximálně tří diakritických znamének, než sáhodlouze vypisovat a popisovat, co v dané chvíli člověk pociťuje.

Emotikony se objevují napříč virtuálním světem, v elektronické poště (e-mailech), ale především v chatu. „*Jde o zvláštní „elektronické žánry“, charakterizované vlastními pravidly, jež jsou platná pro všechny účastníky virtuální komunikace – bez ohledu na jazyk, který používají. Čili emotikony (...) se vyznačují tím, že jsou prostředky internacionálními*“ (Niševa 2003, s. 220). Stejně tak jako radost, smutek, překvapení, strach nebo pláč jsou emoce, kterým rozumějí lidé bez ohledu na národnost, i těmito základním emotikonům porozumějí ve většině případů všichni bez rozdílu občanství. „*Dnes už je druhů emotikonů tolik, že se jejich význam vysvětluje na internetových stránkách v podobě slovníkové*“ (Niševa 2003, s. 220).

I u používání emotikonů dochází k určitému posunu. Ne vždy vyjadřují čisté emoce. Někdy mohou být využity pro zjemnění významu, aby sdělení nepůsobilo tak tvrdě, využity k vyjádření ironie, nebo aby sdělení působilo zdvořileji.

Obecně i ve výkladech některých emotikonů se jejich význam posunuje. V podstatě svůj význam si zachovaly jen :-) pro úsměv, dobrou náladu. Niševa uvádí i ironii, pokud ovšem napíšeme emotikon sám o sobě, rozhodně ironii nevytváří, musí stát spolu s textem, který má ironický nádech:

A) Jak se máš?

B) Ve škole nám zadali práci na 5 stránek, takže výborně :-).⁹

Zde nám emotikon ukazuje na ironii. Samozřejmě z kontextu jde mnohem lépe rozpoznat, jak o daném problému smýšlí oba účastníci konverzace. Ale ironický význam tohoto emotikonu je spíše až druhotný.

Opakem veselého emotikonu :-) je smutný, který se zapisuje stejně, pouze se závorkou otočenou na druhou stranu :-(. Ten nedisponuje jiným významem než smutnou náladou, „*negativními emocemi a zklamáním*“ (Niševa 2003, s. 224). Pokud tento emotikon stojí sám o sobě, beze slov, má i tak jasný význam a hodnotu výpovědi. Uveďme si opět příklad:

A) Jak ti je?

B) Špatně :-(

A) Ještě se to nezlepšilo?

B) Ani trochu :-(¹⁰

Mezi nepoužívanější smajlíky se řadí ještě :-/, :-O, :-D, :-P, ;-) a :-*. Emotikon :-/ značí rozmrzelost, naštvání, nespokojenost. Niševa (s. 224) uvádí i nerozhodnost. I tak by

⁹ Vzato z konverzace na facebooku.

¹⁰ Přepsáno z konverzace ICQ.

se tento emotikon dal do jisté míry chápat, ale je to spíše nerozhodnost v negativním slova smyslu. Pokud stojí sám o sobě, lze jej přeložit do věty typu: to se mi moc nezdá. Jako údiv a překvapení se rozumí význam emotikonu :-O. I když bude stát jako samostatná výpověď, pořád bude chápán stejně a bez sebemenších problémů nebo rizika nedostatku porozumění poskytne dostačující informaci. Niševa (s. 224) doplňuje ještě význam: zaspal jsi a zívání. Takto emotikon ale dnes většina uživatelů nechápe. Typickým příkladem užití tohoto emotikonu by mohl být dialog:

A) Moje teta má 7 dětí.

B) :-O tolik?

A) Co se divíš?¹¹

Emotikon :-D představuje smích. Říkáme tím, že nás něco velice pobavilo. Emotikony :-D a :-) zobrazují veselost, úsměv, smích. Malý rozdíl mezi nimi ale přeci jen najdeme. :-D je expresivnější, něco nás pobavilo a smějeme se nahlas. Emotikon :-) značí spíše jen úsměv, pousmání.

Podívejme se na ukázkové užití:

A) Víš, že za vloupání se do cizího telefonu hrozí až dva roky natvrdo? :-D :-D

B) Hmm...:-D To jsem nevěděla :-D

A) Kdyby se to sčítalo, tak máš dohromady tak 20 let :-D :-D

B) Minimálně! :-D :-D¹²

:-P (někdy psáno i s malým písmenem p) představuje vyplazený jazyk. Užití tohoto emotikonu není nijak blíže specifikováno. Záleží pouze na autorovi, kdy tohoto emotikonu užije.

A) Uvidíme se večer?

B) Proč ne? :-P¹³

¹¹ Vzato z chatroomu.

¹² Konverzace ICQ.

V podobném duchu funguje i ;-), tedy mrknutí. Niševa (s. 224) přidává ještě významy spikleneckého úsměvu a sarkastické poznámky. U sarkastické poznámky opět platí, stejně jako u ironického úsměvu :-), že sám o sobě ;-) nebude emotikon vyjadřovat sarkastickou poznámku, musí stát v doprovodu textu, který je myšlen sarkasticky.

A) Zítra mě čeká 8 hodin ve škole!

B) Tak si to užij ;-)¹⁴

Posledním nejpoužívanějším emotikonem je :-*, polibek. Píše se většinou s pozdravem, jako by chtěli účastníci komunikace nahradit zvyk (polibek na tvář, když se lidé potkají s někým známým) při komunikaci tváří v tvář. Sám o sobě tento emotikon může vyjádřit vděk, poděkování.

A) Můžeš mě zítra vyzvednout?

B) A v kolik?

A) Kolem 8?

B) Jo, to by bylo akorát.

A) :-* děkuju.¹⁵

Všechny výše uvedené emotikony se dají zapsat i bez pomlček, ve zkrácené verzi: :), :(atd. Není zde žádný významový rozdíl a programy, které emotikony podporují, je převedou do obrázkové formy v plné i ve zkrácené podobě.

Niševa (2003) dále ve své studii uvádí, že „*smajlíky zastupují emoce, ne předměty*“ (s. 222). To už téměř o desetiletí dále neplatí. Můžeme mezi nimi najít symbol květiny, bomby nebo sklenky. Samozřejmě za jejich symbolem můžeme vidět množství metaforických významů, u poslání květiny například poděkování či gratulaci; bombou se

¹³ Ze zpráv na facebooku.

¹⁴ Chat na facebooku.

¹⁵ Tamtéž.

dá chápat enormní naštvání nad něčím vysloveným, v našem případě spíše tedy napsaným, i konstatování typu: tak to je bomba (myšleno ironicky) apod.

Mnoho emotikonů uvedených v příspěvku Boženy Niševy se nepoužívá. Ani typické chatovací místnosti a programy jako facebook či ICQ je nepodporují, takže pokud je zadáme do okénka pro psaní a odešleme, nestane se vůbec nic a adresátovi se ukáže pouze textová podoba emotikonu. Například v programu ICQ (z anglického I seek you, česky hledám tě) se polovina nabízených emotikonů, které se neustále obměňují, již nepíše pomocí interpunkčních znamének, ale pomocí anglických slov. Pouze minimum základních zůstává (úsměv, pláč, překvapení,...) ve své původní podobě, tedy spojení interpunkčních znamének a popřípadě velkých či malých písmen. Pokud jsou emotikony zapsány pomocí anglických slov nebo slovních spojení, většinou se kolokace shodují se zobrazovaným symbolem. Uvedme si pro ilustraci několik případů. Thumbs Up, česky palec nahoru, ve smyslu: to se ti vážně povedlo, klobouk dolů. Samotné napsání Thumbs Up ale pro vytvoření emotikonu nestačí. Aby se v chatu ukázal, musí být z každé strany ukotven hvězdičkou v horním indexu (*THUMBS UP*). Takto ho stačí napsat do okénka pro text a program ICQ si ho sám převede na ikonický znak (obecně na takovém principu fungují i email, různé sociální sítě a také třeba SMS zprávy). Drink/drinking (zobrazené například symbolem orosené sklenice piva) označuje pití alkoholu; dance (česky tanec, tancovat) buď může vyjadřovat to, co autor emotikonu právě dělá, tancuje, či má chuť v době konverzace tancovat, anebo zve adresáta k tanci, aby si vyšli někam za účelem tance, zábavy.

Oblibu emotikonů především mezi teenagery a mladými lidmi dokazuje fakt, že jsou neustále obměňovány a dodávány další emotikony pro potřeby internetové komunikace. Velice usnadňuje a zároveň do určité míry zosobňuje a přibližuje jinak vzdálenou web komunikaci. Jakkoli je internetové dorozumívání pomalé (ne všichni dokáží rychle psát a reakce na spolukomunikátora je zpomalená), emotikony ji značně urychlují. Můžeme totiž jimi nahradit nejen jednotlivá slova, ale i věty.

Třebaže se jeví užívání emotikonů jako velice moderní a už se, díky jejich rozsáhlosti v chatovém diskurzu, nehovoří pouze o jednom ze současných trendů, alespoň jedno úskalí, které hrozí i u osobní komunikace, nalezneme. Ne vždy se účastníci komunikace mohou spolehnout na stoprocentní porozumění emotikonu, tedy že oba dva

uchopují emotikon stejným způsobem, rozumí mu stejně. V tomto případě je asi nejlepší radou držet se zhruba šesti hlavních emotikonů s přesně definovaným významem, popřípadě, když si autor emotikonu není jistý jeho správnou interpretací, přidat dodatečné vysvětlení, jak to konkrétně myslel.

7. Akronymy

Akronymy a zkratky se velice často objevují v internetové komunikaci. „Většina běžně používaných akronymů je převzatá z anglického jazyka a při elektronickém multilogu se zpravidla nepřekládají do jazyka konkrétních účastníků. Jejich úspěšnému šíření napomáhá jednak to, že se angličtina uplatňuje jako jazyk internetu, a jednak její analytizmus. Uživatelé internetu pojmají akronymy jako neadaptované a všeobecně srozumitelné internacionální celky, psané většinou velkými písmeny“ (Niševa 2003, s. 223). Samozřejmě jejich internacionální význam se zdá být omezený znalostmi anglického jazyka. Protože je angličtina v současné době nejpoužívanějším jazykem v oblasti PC terminologie, pochází většina zkratk právě z ní. Jako příklad si uvedeme nejznámější akronymy, které se z velké části objevují i v českém informačním prostředí. FAQ je asi nejčastější. Objevuje se na konci téměř všech webových stránek. FAQ pochází z anglického frequently asked questions (tedy často kladené dotazy/otázky). „Textový soubor s příponou doc, rtf, ale i html, který obsahuje otázky a odpovědi k určitému programu nebo počítačové hře“ (Nádběla 2006, s. 164). Tento program často kladených otázek je velice přínosný v tom, že si tam uživatel může najít otázky, které už někdo serveru položil, a nemusí tak ztrácet čas a čekat, než mu někdo na dotaz odpoví. Dalšími typickými zkratkami jsou ASAP (as soon as possible = co nejdříve) a BTW (by the way = mimochodem). Velice zajímavé spojení představují akronymy, jež jsou tvořeny písmeny a číslicemi. Nejprve se objevovaly anglické: l8r (later – později), B4 (before – dříve). Později obdobě vznikly i české, nejpoužívanější je pravděpodobně o5 (= opět) a z5 (=zpět).

Zkratky se ovšem netvoří pouze v běžném hovoru v chatroomech nebo třeba na facebooku. Mnohem delší trvání mají zkratky, které se vztahují k odborné terminologii. Mezi ně můžeme zařadit již dříve zmíněný akronym FAQ, WMA („1. Windows Media Audio. Zvukový formát, vznikl v r. 1999 z audioformátu vyvinutého firmou Microsoft. Jeho výhodou je menší náročnost na paměťový prostor. Konkurent formátu MP3; 2. Přípona/formát souboru *.wma, který slouží k ukládání zvukových souborů“ (Nádběla

2006, s. 487). V oblasti internetu jsou důležité dvě zkratky: WLAN a LAN. WLAN zkracuje Wireless Local Area Network. *„Bezdrátová místní síť. Max. rychlost přenosu dat je 11 Mbps. Nevýhodou je omezený dosah, spojení se nemůže uskutečnit přes kovové překážky nebo železobetonové konstrukce“* (Nádběla 2006, s. 487). LAN je zkratka pro *„Local Area Network, lokální počítačová síť, např. v rámci podniku, školy, úřadu, ve které jsou propojeny skupiny počítačů, tiskáren a jiných zařízení. Výhodou je úspora zdrojů – pro více počítačů postačuje jedna tiskárna nebo jeden skener. Výměna dat probíhá mnohem jednodušeji a více pracovníků může pracovat na jednom projektu se společnými daty“* (Nádběla 2006, s. 255).

8. Metodologie, cíle

Pro výzkum a analyzování znalosti počítačové terminologie u různých věkových generací jsem využila dotazníku. Zvolila jsem si dvě věkové generace, poměrně rozdílné, aby byla analyzovaná data lépe uchopitelná a daly se z nich vyvodit závěry. Mladší skupina dotázaných je mezi lety 15 a 25, starší generace 40 – 50 let. V dotazníku nebylo zjišťováno dosažené vzdělání tazatelů, pouze u mladší skupiny je zaznamenáno, protože odpovídající byli školou povinní, a tudíž bylo možné uvést školu. Z každé skupiny bylo dotazováno 40 lidí, 20 žen a 20 mužů. V dotazníku byly použity otázky ano/ne, uzavřené i otevřené, a také otázky s nabídnutými možnostmi odpovědi. Klasický dotazník by měl mít 50 až 60 otázek, ale vzhledem k časovým možnostem tazatelů a jejich (ne)ochoťte odpovídat na obdobné ankety jsem se rozhodla pro 20 otázek, které nebudou časově náročné. V příloze je uveden správně vyřešený dotazník.

Otázky byly zaměřené tak, aby pokryly všechny sféry počítačové terminologie. Jednak vnitřní součást počítačů, jejich doprovodných zařízení, programů, výslovnost anglických prvků v terminologii, internet a samozřejmě s tím spojené věci jako chat, e-mail, emotikony a akronymy.

Nejprve proběhla pilotáž, která měla za úkol ukázat reálnou použitelnost dotazníku na reprezentativním počtu tazatelů. Bylo vybráno 20 lidí, 10 z věkové kategorie 15 – 25 let a 10 z kategorie 40 – 50 let. Po zhodnocení pilotáže se musely některé otázky pozměnit. Byly to dotazy, které byly příliš jednoduché, anebo nejasně položené. Rozdílů mezi pilotážní verzí dotazníku a finální je pouze ve 3 otázkách. Konkrétně otázka: víte, jaký je rozdíl mezi hardware a software? Z ní bylo vypuštěno úvodní víte, protože naznačovalo, že otázka nevyžaduje přesnou definici, ale stačí pouze odpověď ano/ne. U otázek s nabízenými odpověďmi (A., B., C.) neproběhla žádná změna, jejich obtížnost byla v normě a stejně tak srozumitelnost. Byly jasně položené, nebyl problém s tím, že by některá otázka měla více možných odpovědí.

V teoretické části práce byl poměrně velký prostor věnován emotikonům, novému prostředku či doplňku komunikace. Proto se i v dotazníku objevila otázka na konkrétní význam emotikonů a i na samotný význam slova emotikon. Do původní varianty dotazníku byl zařazen nejpoužívanější emotikon :-), symbolizující úsměv, dobrou náladu, ale

vzhledem k tomu, že zde by nebyla příliš ukázána znalost této problematiky, byl zvolen raději emotikon značící údiv, překvapení :o). Zde již z prvního pohledu nelze jednoznačně určit význam emotikonu. Stejně tak jeho užívání není až tak běžné, takže se jím snadněji dokáže a vyzkouší zběhlost uživatelů počítače v této oblasti.

Dvě otázky byly věnované akronymům, jež jsou velice běžné u dlouhých odborných názvů. V původní verzi dotazníku byla pouze otázka na zkratku LCD, tedy zástupce odborných akronymů. Následně byla ještě přidána otázka na zástupce běžných, každodenně využívaných zkratk, ASAP (as soon as possible). Tím byly lépe pokryty různé typy akronymů.

Poslední změna byla provedena u otázky na význam klávesy. V první verzi byla otázka na klávesu Enter, která byla příliš snadná a opět neukázala na znalost terminologie. Byla nahrazena otázkou na klávesu Print Screen. Print Screen se nepoužívá tak často. Běžný uživatel s ní ani nemusí přijít do styku.

V úvodu dotazníku jsou obecné informace týkající se pohlaví, věku, frekvenci práce s počítačem, emailem a chatem. Je dobré udělat si přehled o četnosti práce s počítačem. Pokud se ptáme na věci týkající se například chatu, se kterým uživatel nepřišel nikdy do styku, může a nemusí mít o něm povědomí. A je zcela mylné domnívat se, že o něm rozhodně nemůže vědět zcela nic.

9. Vyhodnocování dotazníku

9.1. Hodnocení pilotáže

Pro účely pilotáže bylo vybráno deset tazatelů z mladší skupiny a deset tazatelů ze starší věkové generace. Pohlaví bylo bráno také v potaz. Z každé skupiny bylo zvoleno pět mužů a pět žen, aby byla vyhodnocovaná data reprezentativní. V dotazníku, ani v pilotáži nebyl brán ohled na dosažené vzdělání lidí. U mladší skupiny, kde její dolní hranice má patnáct let, a tudíž někteří z tazatelů vyšli základní školu, by nemělo smysl zkoumat vliv vzdělání na tyto znalosti. Navíc výuce informatiky je na všech školách věnován poměrně stejný počet hodin, takže není důvod zkoumat, na jaké škole mladí lidé studovali. U starší skupiny je už otázka vzdělání o něco složitější. Informační technologie se na školách vyučovala jen sporadicky. Zpravidla se s nimi setkali jen studenti technicky zaměřených

školy. U všeobecného vzdělání, jaké poskytuje například gymnázium, tomu tak nebylo. Tedy zkoumat vzdělání by mělo větší význam u starší generace. Ta se už poté na vysoké škole mohla dostat k počítačům mnohem blíže, především na těch technicky založených.

Ještě jedna věc se u obou generací, co se týče obsluhy počítače, liší. Starší generace ještě byla nucena učit se psát na stroji. Vzhledem k tomu, že klávesnice počítače koresponduje s pracovním polem psacího stroje, pro lidi studující před 20 lety ekonomicky zaměřené školy je jednoduché psát rychle i na klávesnici počítače. Na druhou stranu obsluha počítače, systém programů (software počítače) pro ně nepředstavuje snadnou úlohu. Z několika pilotážních dotazníků jsem získala zajímavou informaci. Několik mužů (těžko říci, do jaké míry v tom hraje roli přirozená či vrozená vlastnost a talent k technickým věcem) zcela správně odpovědělo na teoretické otázky, ale praktická činnost s počítačem je jim cizí. Teoreticky jsou schopni říci, co je JavaScript, ale jak funguje v praxi, to už neví. Stejně tak rozumí klávesám, respektive jejich funkci, ale když se probírají více do hloubky, už si nejsou jistí. Nedokázali formulovat, proč se jich užije tehdy a tehdy a ne v jiném případě.

Mladší generace sice (ve většině případů) nedokáže psát všemi prsty, za to zvládá více, než rozumíme pod pojmem základní obsluha počítače. Mnohdy vidíme opravdu malé děti, jak si samy zapnou počítač, dokážou se dostat do základní nabídky, zapnout si hru a, co je s podivem, ani nemusí umět číst. Teenageři jsou nuceni pracovat s počítačem a informacemi dostupných prostřednictvím internetu každý den. Ve školách patří, jak už bylo zmíněno, informatika mezi základní předměty. Minimálně jeden rok ji mají na střední škole všichni. Ze začátku se učí pracovat se základním programem – Microsoft Office. Samozřejmě se začíná Wordem, který potřebují pro tvoření referátů, jež se většinou odevzdávají zpracované na počítači. Dále pokračují Excelem (pro tvoření tabulek, grafů, různých výpočtů) a následně PowerPointem, kde si vytvoří vlastní prezentaci, naučí se do ní vkládat obrázky a videa. Větší náplň hodin pak představuje práce s internetem, založení e-mailu nebo vytvoření webových stránek. Naopak technika psaní na počítači (dnes už ne na stroji) bývá pouze volitelným předmětem.

Dnes se již školní výuka celkově posouvá spíše k elektronické podobě. Novum poslední doby představují tzv. interaktivní tabule, které úzce spolupracují s počítačem a dataprojektorem. Pro žáky je taková tabule především zpestřením běžných hodin.

Vyučující může díky ní (a počítači) přehrát různá videa, filmy, dokumenty či prezentaci s obrázky.

Co se týká hodnocení pilotáže, dotazník nevyplnil nikdo zcela správně, ani nebyl nikdo, kdo by nevěděl vůbec nic, což ukazuje na průměrnou obtížnost otázek. Pokud se podíváme blíže na obě skupiny, bylo viditelné, kdo tráví více času na internetu. Mladší skupině nedělala žádný problém definice významu emotikonu :-) a následně emotikonu :-/. Naprosto jasně vystihli jeho praktické užití. Bylo tedy patrné, že ho používají v chatroomech nebo programech typu ICQ. Když ale přišla otázka na to, kdy a proč ho napíší, či k čemu slouží, nebyli schopni odpovědět. Nemají představu, co by měly emotikony v psané komunikaci reprezentovat. Zdá se, že je píšou, protože je tak píšou všichni a oni se jen přizpůsobují nastolenému trendu psaní.

Jednotlivé vyhodnocení dotazníku bude rozebráno podle věkových skupin a podle pohlaví. Na výsledky pilotáže bude nahlíženo tím způsobem, že se nejprve ukáže, zda a do jaké míry byly jednotlivé otázky u skupin správně zodpovězeny, a následně z toho budou vyvozeny obecné závěry.

9.1.1. Výsledky pilotáže, ženy 40-50 let

U žen ve věku 40-50 let nebylo při správném řešení otázek podstatné, zda s počítačem pracují denně či nikoli. I v dnešní informační společnosti v pilotáži dvě ženy z pěti uvedly, že počítač denně nepoužívají, nicméně mají o jeho fungování stejné povědomí jako respondentky, které ho užívají neustále. Všechny mají přístup k internetu, svou vlastní e-mailovou adresu a komunikují přes internetovou poštu.

Správnou a hlavně přesnou definici termínu chat, případně chatroom, se podařilo zformulovat pouze jedné z nich. Čtyři ženy pak nenavštívily chatovací místnost nikdy, a tudíž ani nebyly schopné přibližně popsat, k čemu slouží. Jedna žena, která chat navštívila, napsala, že se jedná o komunikaci po internetu. S komunikací na chatu souvisí i poslední otázka v dotazníku. Ta se týká emotikonů. S výrazem emotikon či *smajlík* se sice respondentky už někdy v minulosti setkaly, ale definici či alespoň funkci toho, proč je lidé do psaného dorozumívání vkládají, k čemu jim slouží, co mají nahrazovat, nedokázaly formulovat. V jedné z odpovědí se objevilo, že to je výraz tváře. Tím dotázaná sice

popsala, co emotikon představuje, ale neřekla, k čemu se v komunikátu užívá. Dále zazněly odpovědi pro radost, pro zábavu, anebo pro potěšení. Příklad smutného obličejce odhalila jen jedna z dotázaných. Pokud tedy zhodnotíme internetovou komunikaci, nejčastěji ji starší dotazovaná skupina žen praktikuje přes e-mail. O chatu mají povědomí, vědí, že něco takového používají mladí lidé, ale samy se tomuto druhu zábavy vyhýbají, stejně jako emotikonům, které jsou pro ně v jejich interpunkční podobě nečitelné či infantilní.

Rozdíl mezi pojmy hardware a software nevysvětlila ani jedna z dotazovaných. Před několika lety se tyto dva termíny probíraly podrobně. Tehdy v podstatě každý dokázal říci, co znamenají. Dnes se o nich již tolik nemluví a, jak je vidět, pozapomnělo se na ně. K počítači neodmyslitelně patří i obrazovka, ale v pilotáži pouze dvě ženy správně odpověděly, že používají liquid crystal monitor/display (otázka č. 11). K monitoru se vztahoval ještě jeden dotaz, a to na spořič obrazovky. Zde byla nulová úspěšnost. Stále přežívá mýtus o úspoře elektřiny, kterou nám spořič (jak má uvedeno v názvu) umožňuje.

Překvapivě velkou úspěšnost měla otázka na vstupní a výstupní zařízení počítače. Objevila se pouze jediná špatná odpověď týkající se myši, jež je vstupním zařízením komputru (otázka č. 13).

Backspace jako klávesu určily tři ženy, pak následovaly odpovědi, které tuto klávesu označily za program nebo za zařízení k ovládání počítače. Je s podivem, že i zde nebyla stoprocentní úspěšnost. Vždyť při psaní, zvláště při tom rychlém, člověk dělá chyby a potřebuje je napravit, smazat. Na druhou stranu musíme dodat, že ještě na starých typech klávesnic nebylo napsáno Backspace, ale byla zde jen vyobrazena šipka vlevo, značící směr opravy.

V pilotáži byla ještě otázka na klávesu Enter (č. 17). Enter je „klávesa, která se na standardní klávesnici nachází dvakrát – a to v alfanumerické části klávesnice a v numerické části klávesnice. Slouží k potvrzení příkazu, zadané položky nebo prostě k odstavení *kurzoru* na další řádek“ (Nádběla 157). Všechny dotazované ženy věděly, jakou službu jim klávesa Enter poskytne. Nejčastější odpovědí bylo potvrzení zadaného příkazu.

Co se týká softwaru, programů počítače, byly na ně zaměřeny dva dotazy. Lehčí otázku představoval Microsoft Excel. Každý, kdo přijde s počítačem do styku, pracuje především s tímto programem, který patří mezi nejpoužívanější z nabídky Microsoft Office (kromě textového editoru Word a PowerPointu pro tvorbu prezentací). To, že skutečně patří mezi nejužívanější programy, dokazuje i správné zodpovězení dotazníku. Byla jen jedna špatná odpověď. Určení Excelu jako textového programu by se dalo považovat za nepozornost, neboť programy Microsoft Office jsou známé téměř každému.

Druhou a poslední otázkou (č. 10) na softwarové vybavení komputera byl JavaScript. Tři odpovědi z pěti byly správné, což je celkem překvapivé. Měli bychom si ovšem uvědomit, že dotazující vybíraly ze tří možností, kde dvě se daly logicky vyloučit okamžitě. Pokud by se položila otevřená otázka: Co je JavaScript?, pravděpodobně bychom tolik správných odpovědí nezaznamenali.

Závěrečný okruh otázek byl zaměřen na anglicismy, jejich výslovnost a především význam. U těchto třech dotazů měli tazatelé na výběr ze dvou možných správných odpovědí. Výslovnost slova screenshot dobře zodpověděly tři respondentky. Výzkum nemapoval to, jestli se dotyčné ženy někdy učily anglicky, nemůžeme tedy říci, do jaké míry hraje roli znalost anglického jazyka na zodpovězení otázky. Totéž platí o dotazu na příkaz REMOVE (č. 18). Ten může správně zodpovědět i někdo, kdo o počítačové terminologii nic neví, jen díky tomu, že ovládá angličtinu. Dobře ho zodpověděly čtyři respondentky, což je 80 %. Třetí otázka byla zaměřena na srozumitelnost slangového výrazu vygooglovat. Až na jednu odpověď byly všechny správné. Zde je dobře znatelný i vliv televizních reklam, které se snaží upozornit na svůj internetový prohlížeč.

9.1.2. Pilotáž ženy (15 – 25 let)

Mladé ženy a dívky používají počítač bez jediné výjimky denně. Stejně tak často využívají služeb internetu a mají svou e-mailovou adresu. Nejprve budou blíže rozebrány dotazy týkající se internetu a jeho nabízených služeb. Chatovací místnosti navštívily všechny. Nicméně konkrétně definovat, co je chat, dokázaly pouze tři. Definice chatu bylo spíše popsání toho, co na něm samy dělají, např. povídání po internetu. Zde je jasně patrný účel jejich návštěvy chatroomů. K chatu byla ještě vztažena otázka týkající se emotikonů. Z odpovědí bylo patrné, že je ve své komunikaci používají, neboť všechny správně

odpověděly, že emotikon :-(značí smutný obličej, smutnou náladu. Ovšem žádná z nich neuvedla, proč se do psané komunikace vkládají.

Druhou část otázek představují dotazy na konkrétní programy počítače. Rozdíl mezi programovým vybavením komputera a jeho hardwarem nepodala žádná z dotázaných. Konkrétní význam zkratky LCD (otázka č. 11) nezodpověděla žádná, mylně se domnívají, že je to light crystal display. Backspace jako klávesu určily pouze dvě ženy (otázka č. 9). Otázka týkající se JavaScriptu v pilotáži nezodpověděla žádná respondentka. Buď ho označily za klávesu, anebo raději otázku nezodpověděly vůbec (tři respondentky). Naopak velice úspěšný byl dotaz na Microsoft Excel (č. 12), který vyřešily všechny ženy správně. S tabulkovým editorem se zjevně setkávají často. Myš (dotaz č. 13) jako vstupní zařízení byla určena až na jeden případ bez obtíží. Spořič obrazovky sloužící k předcházení ničení monitoru určila jediná odpovídající. Na konkrétní význam klávesy byla v pilotáži ještě určena otázka týkající se klávesy Enter (č. 17). Všechny ji dokázaly určit alespoň jako potvrzení úkonu.

Dotazy týkající se primárně angličtiny rozhodně nebyly snadnou úlohou. Jedinou stoprocentně zodpovězenou otázkou bylo synonymum slova vygooglovat (č. 15). Výslovnost screenshot jako /skri:nšot/ určily pouze dvě dotázané (otázka č. 14). Poslední anglický dotaz se týkal příkazu remove (č. 18). Tři respondentky ho správně chápou jako příkaz k přesunutí.

9.1.3. Pilotáž muži (40 – 50 let)

V pilotáži se ukázalo, že muži bez výjimky používají počítač denně, mají přístup k internetu a pracují s e-mailem. Chat nenavštěvují, ale polovina z nich je schopná definovat pojem alespoň jako určitý druh komunikace. Obecně otázky, kde byly na výběr možnosti (A, B, C), zvládli odpovědět bez problémů. Nestalo se, že by neodpověděli vůbec. V zásadě vyřešila nejméně polovina z nich dotazy správně, až na menší zaváhání, například co zkracují písmena LCD, k čemu nám slouží spořič obrazovky.

Opět se ukázalo, že starší skupiny nevyhledávají moderní trendy a novinky v oblasti informačních technologií. V pilotáži nebyl nikdo, kdo by třeba jen popsal, jak emotikony vypadají. Konkrétní příklad emotikonu (i toho základního :-(, ze kterého lze

vidět, jakou náladu prezentuje) nedokázali rozpoznat. Zde se raději ani nepokoušeli odhadnout jejich funkci.

Okruh dotazů vycházejících částečně z angličtiny měl průměrnou úspěšnost řešení. V některých případech došlo k zaváhání u výslovnosti nebo u významu slova remove, ale překvapivě tyto dotazy neměly nejhorší výsledky, jak by se mohlo čekat. Již z pilotáže se dalo vyčíst, že muži (starší skupina) mají k počítačům o něco bližší vztah a rozumí jim více než jejich ženské vrstevnice. Asi nejlehčí otázkou celého dotazníku bylo synonymum slova vygooglovat. To s jistotou přiřadili všichni správně.

9.1.4. Pilotáž muži (15 – 25 let)

U mladší skupiny se nečekaně objevila i odpověď, že počítač nezapínají denně. Stejně tak dva z dotázaných nepracují s e-mailem. I přesto byli schopni celkem uspokojivě zodpovědět dané dotazy. Chatovací místnost navštívili, případně navštěvují všichni. I ji správně chápou jako internetovou/webovou komunikaci. Emotikony dokáží definovat ve dvou z pěti případů tím, jak vypadají (jsou to „ksichtíci“), i jejich funkcí: k vyjádření pocitů, nálad. Smutný smajlík nepředstavoval v pilotáži pro tuto věkovou skupinu žádné obtíže.

Z otázek nabízejících možnosti k těžším patřily zkratka LCD, vstupní a výstupní zařízení počítače a tradičně spořič obrazovky. Definici termínů hardware/software podali všichni.

Poslední okruh otázek byl nadprůměrně úspěšný. Správnou výslovnost screenshot /skri:nšot/ (otázka č. 14) určili všichni dotázaní, stejně tak jako synonymum k slangovému výrazu vygooglovat (č. 15). Malé zaváhání proběhlo u slova remove (č. 18). Zde nebyla 100 % úspěšnost, tři muži věděli, že zadáním pokynu remove přesuneme složku.

9.2. Hodnocení pilotáže

Pilotáž měla za úkol zjistit obtížnost nebo naopak jednoduchost otázek. Jak jsme se sami přesvědčili z následujícího rozboru, dotazy byly adekvátní. Dalo by se říci, že i naplnily očekávání a představy, které jsme si před vyplněním dotazníku udělali. Překvapivě se ukázalo, že ani často užívaná klávesa, jakou backspace je, nezaručuje její

rozpoznání, nebylo tedy nutné změnit zadání otázky. Naopak u klávesy Enter tato změna nutná byla. Jak si ukážeme dále v rozboru dotazníku, klávesa Print Screen mnohem lépe vystihla účel výzkumu. Některé otázky nebylo potřeba měnit jen kvůli tomu, že je jedna skupina zodpověděla všechny zcela správně. Ne vždy totiž dopadla tak dobře ve srovnání s ostatními skupinami a bylo by zbytečné nastavovat ještě těžší úroveň. Volba otázek tedy byla nastavena přesně tak, jak odpovídalo závěrům.

10. Analýza výsledků dotazníkového šetření

Opět bude nejprve rozebrán dotazník po jednotlivých skupinách, dále bude uvedeno několik příkladových odpovědí a následně vyvozeny obecné závěry. Pak bude provedeno ještě srovnání věkových skupin mezi sebou, zda se v něčem nějak zásadně liší, a nakonec budou srovnána i pohlaví.

10.1. Dotazník ženy (40 – 50 let)

Nyní budou analyzována data získaná šetřením pomocí dotazníku. Zopakujme, že se výzkumu účastnilo dvacet žen ve věku 40 – 50 let. Počítač používají všechny, nestalo se tedy, že by odpovídal někdo, kdo komputer neviděl, a další plnění otázek by nemělo absolutně žádný smysl. Obecné otázky k počítači byly vyřešeny celkem správně. V rozdílu mezi termíny hardware a software ženy prokázaly, že nemají tolik technických znalostí. Tři respondentky určily hardware jako technické vybavení počítače, software jako data a programy. Backspace (otázka č. 9) nezařadilo mezi klávesy sedm žen. Klávesa, která jednoznačně patří mezi nejpoužívanější (spolu s klávesou enter nebo mezerníkem), přesto nebyla některými respondentkami určena jako klávesa. Buď byl problém s psanou podobou, anebo naopak s výslovností (když mě požádaly, abych jim to přečetla), tak zareagovaly slovy: to neznám. Vysokou úspěšnost měla i otázka týkající se myši (č. 13), coby vstupní zařízení komputera, kde se vyskytly pouze čtyři špatné odpovědi. Bylo patrné, že starší respondentky mají povědomí o tom, co znamená vstupní a výstupní zařízení. Jen dvě nevěděly vůbec a ještě o tomto druhu rozdělení neslyšely. Naopak malou úspěšnost měla otázka na klávesu Print Screen (č. 17), která v dotazníku nahradila dotaz na

klávesu Enter. Správné řešení se objevilo u pěti dotázaných. Ty Print Screen definovaly jako kopírování, ofocení obrazovky nebo sejmutí aktuálního obrazu z monitoru.

Již v pilotáži se ukázalo, že ženy nemají příliš ponětí o tom, k čemu slouží na komputru spořič obrazovky (otázka č. 16). Tři dotázané vědí, že ho máme proto, abychom předcházeli ničení obrazovky. Ostatní si myslí, že jim to ušetří energii.

Software počítače zastupující otázky na JavaScript a Microsoft Excel (č. 10, 12) byly zodpovězeny převážně dobře. Na oba dva dotazy odpověděla správně polovina respondentek. Bylo zde i ukázáno, který z těchto dvou programů je jim bližší a který častěji využívají pro svou práci. Microsoft Excel byl jednou označen za textový procesor a dvakrát neurčen vůbec. Na rozdíl od programovacího jazyku JavaScript, který nezná (nebo zná, ale netuší jeho význam) polovina dotázaných. Jestliže tedy program samy využívají, jsou schopny ho zařadit mnohem lépe.

Zkratku LCD určilo jako light crystal display 85 % žen. Jestliže půjdeme po významu slov, rozdíl je znatelný na první pohled. Display se sestává z malých tekutých krystalků (odtud liquid = tekutý, crystal = krystalek). Záměna se slovem light je nasnadě. Light neboli úzký symbolizuje tvar obrazovky, přechod od prostorově výrazných monitorů k úzkým, které nezabírají téměř žádné místo, jsou úsporné. Druhému akronymu zaměřenému na praktické znalosti jazyka (otázka č. 21) rozumělo 10 % dotázaných. Ty napsaly buď český překlad (co nejdříve), anebo rozepsaly anglickou zkratku do slov, as soon as possible.

Otázku na anglickou výslovnost slova screenshot (č. 14) zodpovědělo správně 40 % žen. Vygooglovat (otázka č. 15) určilo správně 90 % dotázaných jako vyhledat. Tato otázka souvisí s používáním internetu. Abychom mohli ke slovu vygooglovat najít příhodné synonymum, museli bychom navštívit Google a vidět, jak funguje. A konečně posledním dotazem na anglicismy, remove (č. 18), rozumělo dobře 70 % žen. Očekávalo by se, že znalost cizích termínů nebude mezi staršími respondentkami na dobré úrovni, ale nebylo tomu tak. Ani otázky na výslovnost anglických termínů, u kterých by se čekalo, že budou zodpovězeny špatně, byly vyřešeny správně.

Jako těžší část dotazníku se ukázaly být dotazy na internet a věci s ním spojené. Překvapivě chat nedokázala popsat polovina žen, která ho navštívila a viděla, jak chatování probíhá. Stačilo pouze popsat, co se v chatroomech dělá. Pouze čtyři dokázaly podat správné řešení: dorozumívání s lidmi, on-line komunikace nebo aktuální elektronická komunikace. V jedné z odpovědí se objevilo, že se jedná o aktuální komunikaci. To mohlo být myšleno i tak, že probíhá v jednom okamžiku, ne jako e-mail. Tato odpověď nám dala i ukázkou toho, jak chat vnímají starší lidé. Jedná se v podstatě o něco moderního (aktuální), tedy je to určeno spíše pro mladé lidi. Zároveň slovo aktuální ještě evokuje myšlenku, že se chatem rozumí určitý trend v komunikaci obecně. Ustupuje živé dorozumívání, z očí do očí a lidé si raději povídají přes počítač. Ženy, jež chatovací místnosti nenavštívily, nebyly schopné definici vytvořit. S emotikony se většina z nich na chatu setkat nemohla (otázky č. 19, 20). Ovšem emotikony se využívají i v jiných médiích, chat je jen částí z nich. Píší se v e-mailech (z dotazníku víme, že s emailem pracují všechny dotazované ženy) i v sms zprávách. Ovšem dospělý je většinou do e-mailu nenapíše, takže možnost existuje i možnost, že by se s nimi neseťkaly vůbec. Často se objevovala formulace: nepoužívám. Nicméně polovina dotazovaných se pokusila o definici. Do komunikátu se wpisují (dle jejich mínění) pro pobavení, zábavu, zlehčení textu, vyjádření své nálady, objevila se i odpověď pro pochvalu. Těžko určit, jak to bylo myšleno. Jestliže si vezmeme emotikony obecně, každý má svůj vlastní význam a existuje i jeden, kterým se dá druhého člověka pochválit (*THUMBS UP* - neboli palec nahoru). Obecně se tedy nedá mluvit o jejich funkci jako pochválení. Z 85 % zůstaly tyto dotazy nezodpovězeny.

10.2. Dotazník ženy (15 – 25 let)

U mladší skupiny začneme nejprve s internetem, který jim je nejbližší, protože dívky většinou navštěvují různé sociální (kde mohou komunikovat s jinými lidmi) stránky na internetu a především nyní velice populární komunikaci online (všechny odpověděly, že navštěvují chatovací místnosti). Na to, co je chat, odpovědělo správně 75 % dotázaných. Objevovaly se následující definice: *komunikace s lidmi, dorozumívání s lidmi, konverzace s danou osobou po netu, povídání si s přáteli na dálku, internetová místnost, kde lze komunikovat s lidmi*. Z daných odpovědí je velice dobře patrné, k čemu jim chat slouží. U emotikonů zhruba polovina dívek dala dohromady alespoň jejich částečnou funkci. Dle jejich definic slouží k vyjádření pocitů (asi nejbližší definice), k tomu, jak se zrovna

cítíme, jakou máme aktuálně náladu. Konkrétní emotikon :-/ určilo 70 % dívek. Zde se dokonale potvrdilo to, že skoro každý chápe význam emotikonů podle svého a že je bezpečně rozpoznáme z kontextu, z doprovodného textu. Emotikon :-/ pro ně představuje smutek, smutný obličej, špatná nálada, zklamaný, nabručený, zmetaný. Z kontextu, vět, pokud tyto emotikony píšou dívky samostatně, vyjadřují tím, že něco nevědí, objevila se i odpověď: mám depku, může to být i reakce na špatnou zprávu.

Překvapivě mladé respondentky nevyužívají služeb e-mailu. Určitě tu do jisté míry hraje roli užívání programů ICQ, facebook, twitter atd. Mladí lidé nekomunikují přes e-mail, protože pro dorozumívání s ostatními, pro předání informací a sdělení upřednostňují výše zmíněné aplikace, které ve svém principu fungují rychleji. Komunikují spolu lidé, kteří jsou v tu chvíli online, připojení a připravení mluvit. U e-mailu nevíme, jestli si ho adresát přečte včas a rychle odpoví. Dnes už je e-mail spíše brán jako pracovní prostředek pro komunikaci. Ovšem u mladé generace přestává být e-mail tolik používaný.

S rozdílem mezi pojmy hardware a software si věděly rady pouze dvě dotázané. Hardware pro ně představuje něco, na co si lze sáhnout, a software jsou složky a data v počítači. 75 % dívek ví, že Backspace je klávesa (otázka č. 9). I přesto, že respondentky počítač používají primárně pro komunikaci na internetu, kde pravděpodobně potřebují čas od času tuto klávesu pro opravu slova využít, stejně nebyly schopné určit ji správně. Ale Backspace je pořád známější klávesou než Print Screen. Tu definovalo (kopírování obrazovky) pouhých 10 % mladých respondentek (otázka č. 17). Opět se ukázalo, že pokud klávesu nepoužívají, nejsou s to ji vysvětlit. Vyhodnocení myši jako vstupního zařízení počítače nepředstavovalo žádné velké komplikace, poměrně vysoký počet, 80 % dotázaných, jej určilo správně.

Pouze jedno správné řešení se objevilo u LCD. Většina dívek chybně odpověděly, že tato zkratka znamená light crystal display. Opět tu dochází k záměně slov light a liquid. Stejně matoucí otázkou je i pro tuto skupinu dotazovaných spořič obrazovky. 90 % žen se nesprávně domnívá, že ho v počítači mají, aby ušetřil energii. Nicméně v šetření elektřiny nehraje žádnou roli.

Microsoft Excel jako tabulkový editor označilo 80 % dívek. Je s podivem, že i když se výuka programu Microsoft Office učí na základních i středních školách, přesto dotázané nevěděly, co by v nich našly. 10% úspěšnost dotazu na JavaScript poukazuje opět na to, že se běžně s tímto programem nepracuje. Navíc ve škole o něm studenti nezískají žádnou informaci. Dnes se na středních školách pracuje pouze s programovacím jazykem Pascal, ale spíše se o programovacích jazycích příliš nevyučuje. Programovací jazyk JavaScript si pletly či špatně určily jako internetovou síť. Můžeme to považovat do jisté míry za logické, neboť nejčastěji nám naskočí JavaScript právě na internetu při načítání nové stránky, která ho pro přečtení obsahu vyžaduje.

Okruh otázek zaměřený na praktickou činnost s počítačem, nikoliv na pasivní znalosti, měl až na jeden dotaz spíše průměrnou úspěšnost. Nerozuměly zkratce ASAP (č. 21), nezodpovězená ani jedna správná odpověď, běžné internetové zkratce. Ukazuje se, že v pro mladé lidi představuje běžnou anglickou zkratku stále btw. (by the way). Druhým faktorem, proč byla tato otázka neúspěšná, se zdá být vzdělání. Konkrétně tuto skupinu tvořily ze 75 % studentky odborného učiliště, kde není potřeba perfektní znalost angličtiny a kde se spíše zaměřují na odborné předměty, které by studentky mohly využít v budoucnu.

Ani výslovnost výrazu *screenshot* nebyla jasná (otázka č. 14). Na mladou skupinu, alespoň se základní znalostí angličtiny, je polovina správných odpovědí málo. Nabízejí se dvě vysvětlení. Za prvé tu máme vliv českého jazyka. Pokud polovina dívek určí výslovnost /skri:nhot/, tak to pouze čte tak, jak to vidí napsané (obdobně jako v češtině, tatáž výslovnost, stejný grafický záznam, ale v češtině bychom tu měli ještě místo skri:n dlouhé é). Za druhé neschopnost propojit různé znalosti z relativně odlišných oborů dohromady. Jazyk a technika spolu zdánlivě mají pramálo společného až do chvíle, kdy je nutné slovy pojmenovat realitu. Studentky i se základními znalostmi anglického jazyka získají představu o některých pravidlech, jež ve většině slov pro výslovnost existují, ale už je nedokáží aplikovat na terminologii i z toho důvodu, že tomu slovu nerozumí. Obdobné výsledky byly zaznamenány i s dotazem na remove (č. 18). I když zde bylo o něco vyšší procento, konkrétně 60 %, úspěšně odpovídajících.

Jednoduchou otázku pro mladší skupinu žen představovalo synonymum slova vygooglovat, kde byla zaznamenána 100 % úspěšnost.

10.3. Vyhodnocení dotazníku žen

Velice zajímavé je srovnání ženského pohlaví. I když starší respondentky nepřišly do kontaktu s komputery od mládí, stále mají lepší vědomosti (konkrétně u rozdílu hardware a software) než mladší respondentky. Sice nemůžeme tvrdit, že by to byly dokonalé znalosti a že jimi disponuje 100 % starších žen, ale i nadpoloviční zodpovězení otázek se dá považovat za dobrou informovanost. Naopak co se týká internetu, ten je doménou mladší generace. Starší generace žen není tímto fenoménem tolik ovlivněna. Lze vidět, jak moc času na internetu a chatovacích místnostech tráví mladší respondentky. Starší ženy získaly o chatu (pokud ho v dotazníku byly schopné definovat) znalosti především díky svým dětem, než že by samy jeho možností využívaly. Emotikony potvrzují přesně, co o nich bylo napsáno v teoretické části práce. Představují aktuální novum v internetové komunikaci. Jejich popularitu dokazuje užívání právě mladší skupinou žen, které přidaly k příkladu emotikonu i vlastní užití či příkladové věty, kdy ho napíší.

10.4. Dotazník muži (40 – 50 let)

Starší generace mužského pohlaví pracuje s počítačem denně, všichni mají přístup k internetu a všichni také používají email. Chatovací místnosti navštívilo 40 % z nich a 70 % podalo definici chatu. Rozumí jím komunikaci po internetu mezi dvěma lidmi, komunikaci formou zpráv nebo komunikační program. Emotikony zná nebo o nich alespoň slyšela polovina mužů (otázka č. 19). Podle jejich názoru se používají pro vyjádření nálady, pocitů, pro zlehčení psaného slova (narážka na ironii), výrazu tváře nebo proto, abychom se jim zasmáli. Emotikon :-/ dokázalo popsat 30 % dotázaných. Vyjadřuje mrzutost, úšklebek, nevědomost, to, že nejsme rozhodnutí, že se nám něco nezdá.

Otázku na hardware a software (č. 8) zodpovědělo 12 mužů. Nejčastěji se objevovala odpověď: *hardware jsou pevné části počítače, ty hmatatelné, a software jsou programy – nehmotné aplikace*. V zásadě vysokou úspěšnost správného řešení měly otázky na klávesu Backspace (č. 9), 90 % správných řešení, a ze softwarového vybavení počítače programovací jazyk JavaScript (č. 10), 75 % správných odpovědí. Naopak klávesu Print Screen určilo dobře jen 35 % mužů. Napsali, že *slouží k tisku aktuální obrazovky, k ofocení obrazovky, pro skenování toho, co právě vidíme před sebou na monitoru*. Ze špatných

odpovědi se nejčastěji objevovalo, že má klávesa Print Screen něco společného s tiskárnou, s tiskem. Ze začátku, když počítače začínaly, byla většina příkazů pouze v angličtině. V češtině se dávaly pouze doprovodné letáky, publikace k obsluze počítače. Odtud si pravděpodobně pamatovali, že print znamená v angličtině tisk, a proto velice častou odpovědí na klávesu Print Screen bylo, že je to něco s tiskem nebo s tiskárnou.

LCD určilo chybně jako light crystal display 75 % mužů a spořič obrazovky by mylně užívalo pro úsporu elektřiny plných 70 % respondentů. Na druhé straně určilo správně myš jako jedno ze vstupních zařízení komputera 80 % dotázaných.

Z posledních čtyř otázek vyšlo nejlépe synonymum slova vygooglovat (č. 15), 85 % správných odpovědí. S výslovností screenshot a významem příkazu remove (otázky č. 14, 18) správně zodpovědělo 65 % mužů. Závěrečnou otázku na aktuální jazyk, zkratka ASAP (č. 21), zodpovědělo 10 % respondentů. Ti vypsali její anglickou podobu, as soon as possible.

10.5. Dotazník muži (15 – 25 let)

Této skupině byly bližší otázky vztahující se k internetu a programům s ním spojených. Jak již jsme si ukázali v pilotáži, ne všichni používají počítač denně, ani nemají přístup k internetu a služeb e-mailu už více neuvžívají. I v jednadvacátém století najdeme lidi, kteří dokáží fungovat bez internetu a nepřijdou s ním do styku ani v práci (například pracovní e-maily). Je nutné ovšem dodat, že na jejich správném zodpovězení otázek neměl tento fakt žádný vliv.

Začněme tedy nejprve s rozborem internetových dotazů. Chat (otázka č. 6) definovalo správně 90 % dotázaných. Objevovaly se odpovědi typu: *webová komunikace, rychlý způsob komunikace přes internet, povídání na počítači mezi dvěma lidmi* apod. Diskutabilní je určení chatu jako diskuze. Podle Slovníku spisovné češtiny (2001) je diskuze „výměna názorů o nějaké otázce, rozprava, rozmluva, debata“ (s. 60). Tedy je zde důležité, že se v diskuzi lidé baví na určité téma, které bývá předem dané. K takovýmto rozpravám jsou určeny na internetu diskuzní fóra, kde mohou lidé polemizovat v podstatě nad čímkoli. Chatovací místnosti nemají (většinou) dané téma. Sice existují chatroomy

s nějakým názvem, jestliže se ovšem přihlásíme do dané místnosti, online uživatelé se vůbec nebaví na téma konverzace.

K fenoménu chatu přiřadíme ještě otázku (č. 19, 20) na emotikony (85 % správných odpovědí). Mladí muži je používají pro *vyjádření pocitů, nálady skrz elektronickou komunikaci, k doplnění toho, co píšou*. V zadání dotazu bylo, k čemu se emotikony používají v textu. Ve většině případů se ale objevila odpověď na otázku: co jsou emotikony? I tak to bylo uznáno za správné, neboť se z toho dalo vyčíst, že dané problematice rozumějí. Emotikony tedy dále popsali jako grafický symbol vyjadřující náladu, výraz znázorněný textem – zde i narážka na to, jak se emotikony píšou. V konkrétním příkladu emotikonu :-/ podali následující použití: *nic moc nálada, smutný obličej, mrzutost, naštvanost, zklamanost, zpruzelost, nemám radost*. Opět se můžeme přesvědčit o široké škále významů emotikonů.

V rozdílu termínu hardware a software (otázka č. 8) bylo zaznamenáno 75 % správných řešení, dokonce se sebralo i jedno metaforické vysvětlení: *hardware je tělo počítače a software je duše počítače*. Další příklady odpovědí už nebyly tak nápadité, i tak splnily zadání: hardware jsou pevné části počítače, software programy. Někde byly odpovědi doplněné i příkladem, aby respondenti podpořili své tvrzení: hardware je fyzické zařízení (harddisk, RAM karta), zatímco software slouží k chodu počítače – aplikace. Někteří mladí muži podávali i pomocné rady, jak od sebe tyto termíny rozeznat (*software je nehmataelný, hardware je hmatatelný*), které jim říkali ve škole.

Otázky na klávesy Backspace a Print Screen (č. 9, 17) měly shodně poměrně vysokou (85 %) úspěšnost. Co se týká programového vybavení komputera, ve 100 % případů byla otázka na tabulkový editor Microsoft Excel (č. 12) správně zodpovězena. Naopak programovací jazyk JavaScript (otázka č. 10) rozpoznalo pouze 60 % mužů. Definice zkratky LCD také nebyla vyřešena dobře. Zde odpověděla správně čtvrtina dotázaných, v konkrétních číslech to znamená pět mužů. Úplně jasno nemají ani ve vstupních zařízeních počítače. Myš rozpoznala polovina respondentů. Poslední otázku na spořič obrazovky (č. 16) nevěděly tři čtvrtiny mužů.

Velice dobře dopadly dotazy na synonymum vygooglovat (100 %) i výslovnost slova screenshot (90 %). Na druhou stranu významu rozkazu remove rozumí pouhých

40 % respondentů (otázky č. 15, 14 a 18). Anglickou zkratku ASAP (otázka č. 21) chápe správně 45 % dotázaných. Ti, kteří nevěděli, co tento akronym znamená, vymýšleli vlastní vysvětlení, takže pokud bychom měli českou zkratku ASAP, znamenala by například *absolutně stupidní asociální prostitutku*.

10.6. Vyhodnocení dotazníku muži

Muži si vcelku snadno zodpověděli otázky technického rázu, obě skupiny je většinou zodpověděly správně. Ukázalo se, že tu převládají určité špatně pochopené termíny (LCD, spořič obrazovky). Obě skupiny dokázaly dobře definovat chat i emotikony. U konkrétního porozumění na tom byla lépe mladší skupina dotazovaných, kde se opět ukázalo, kdo emotikony ve textech využívá. U mužů ani nebyl takový rozdíl v porozumění anglicismům. Nejzajímavější pak asi je to, že mladší muži nepoužívají počítač každý den a že třeba ani nedisponují připojením k síti. Logicky bychom si mysleli, že to bude naopak, ale asi čtvrtina mladých respondentů o víkendu počítač nepoužívá a tráví svůj volný čas jiným způsobem.

Vyhodnocení dotazníku

Jestliže tedy srovnáme mladší a starší skupinu, starší ženy a muži mají velmi dobré povědomí o technickém vybavení počítače, i když pravděpodobně nestudovali jeho fungování nějak detailně. Mladí lidé dnes sice mají ve školách pravidelnou informační výuku, ale ta je zaměřená spíše na praktické znalosti. Studenti se zabývají jednotlivými programy, které budou potřebovat v budoucnu, dopodrobna.

Pokud bychom dali na stereotypy spojované s pohlavím, měly by ženy znát dokonale emotikony, neboť se říká, že ženské pohlaví je orientováno na emoce a vyjadřování pocitů. Naopak muži jako technicky zaměření tvorové by měli dokonale zvládat odborné termíny. V realitě to ovšem zdaleka tak jednoznačně nefunguje. Muži sice v počtu správných odpovědí dominovali, ale chyby dělali stejné jako ženy. Znalosti byly obecně na srovnatelné úrovni u obou pohlaví. Prakticky jediný výraznější rozdíl se ukázal u znalosti emotikonů. Obě mladší skupiny prokázaly velice slušný přehled v současné internetové komunikaci a jejích možnostech. Naopak ze starší generace, která ještě stále

upřednostňuje komunikaci z očí do očí, jen minimum respondentů používá emotikony a především méně rozumí jejich významu.

Závěr

Cílem práce bylo prozkoumat a zanalyzovat znalost počítačové terminologie ve vybraných věkových skupinách. Nejprve byla v teoretické části práce rozpracována terminologie, sjednoceno chápání problematiky počítačů, to vše bylo pak následně aplikováno a demonstrováno na množině reálných respondentů. Ti ukázali zhruba průměrnou znalost počítačové terminologie. Dotazník nemohl pokrýt celou škálu možných dotazů. Alespoň několik reprezentativních otázek mělo pomoci k vyvození závěrů.

Počítačová terminologie se používá spíše v originálním znění. Například k termínu emotikon sice existuje český ekvivalent, *smajlík*, ale je nespisovný. IT termíny tedy většinou nemají české ekvivalenty, ale skloňují se dle českých pravidel a vzorů. Uživatelům je ale poskytováno velké množství publikací, které jim pomohou při neporozumění anglicismům, jak v tištěné podobě, tak v internetové. Jedno novum se ale v českém internetovém prostředí neuchytilo. Odborné zkratky uživatelé počítačů znají, ale ve většině případů netuší, co konkrétně znamenají. Akronymy, které jsou velmi časté v anglicky psaných konverzacích na chatu, se v češtině tak zásadním způsobem neprosadily. Jedinou výraznější změnou, jež by stála za zmínku, je v některých psaných neformálních projevech především mladých lidí záměna labiodentálního v za bilabiální (např. Uvidíme se ve škole).

Z vyhodnocování dotazníku byly vyvozeny některé překvapivé závěry. Potvrdilo se, že starší ženy i muži nenavštěvují chatovací místnosti, ani neuvžívají emotikony. Mladší respondenti naopak velice dobře chápou konkrétní význam emotikonů, které používají především právě v chatroomech. Dotazník také ukázal zajímavý vývoj e-mailu. Stává se z něj prostředek oficiální komunikace, myšleno pracovní nebo školní. Dříve se přiklánělo k názoru, že e-mail nahradí ručně psané dopisy, ale dnes si mladí lidé jen málokdy s někým píšou e-mailové dopisy. K těmto účelům využívají spíše sociální sítě. Synonymum slova vygooglovat určily velice správně obě skupiny dotázaných.

Jedno překvapivé zjištění ovšem oblast internetu přinesla. Mladí lidé netráví na počítači veškerý svůj volný čas. Stejně na tom je i starší skupina respondentů, což už tak neočekávané není.

Dále by se čekalo, že starší skupina dotázaných nebude rozumět anglické terminologii a anglickým výrazům, ale správnost řešení otázek byla srovnatelná s mladší skupinou respondentů. Tedy znalost anglického jazyka ze školy se neukázala jako výhoda.

Muži byli dle očekávání lepší v řešení otázek na interní část počítače (hardware i veškerý software). U žen byl rozdíl mezi mladšími a staršími respondentkami, kde mladší skupina respondentek neprokázala nějak výraznou znalost těchto termínů.

Byť se technika snaží sloužit ku prospěchu lidstva, v oblasti terminologie jednu nevýhodu má. Stále se objevují nové a vylepšené systémy, programy, lepší a lepší vybavení počítače. Před pár lety byly stolní počítače obrovskou novinkou. Pomalu se stávaly součástí domovů lidí. Dnes je již opouštějí a nahrazují je skladnější notebooky, které se zase snaží předčít malé netbooky. Pokud se naučíme pracovat s jedním typem programu, není jisté, že se už žádný další nebudeme muset učit.

I tato práce tedy nemá neomezenou platnost. Její aktualizaci bude nutné provést s dalším novým objevem v oblasti informačních technologií. Za několik desetiletí se budeme chodit dívat na stolní počítače do muzea jako na raritu dřívějších let. Spolehnout se můžeme jen na to, že se určitě vymyslí, nebo, řečeno počítačovou terminologií, upgraduje dosavadní technika a my se budeme moci v tomto oboru znovu začít vzdělávat.

Seznam literatury

Frotscher, Sven. *5000 znaků a symbolů světa*. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2230-6

Hladká, Zdeňka. *Pravopis v současné korespondenci mladých lidí (na materiálu tradičních dopisů, e-mailů a SMS)*. Naše řeč, 2006, roč. 89, č. 2, s. 82. ISSN 0027-8203.

Hubáček, Jaroslav. *Přenášení slovního významu jako pojmenovací postup ve slanzích*. Naše řeč, 1973, roč. 56, č. 3, s. 124-126.

Hubáček Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava : Profil, 1981.

Hynek, Jiří. Anglická počítačová terminologie: volání po jednotě aneb Proč vznikl nový on-line slovník SPOT. *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 8 [cit. 12.06.2012; 23:30 SEČ]. Dostupné na internetu: <<http://www.ikaros.cz/anglicka-pocitacova-terminologie-volani-po-jednote-aneb-proc-vznikl-novy-on-line-slovník-spot>>. ISSN 1212-5075.

Jandová E. a kol. *Čeština na www chatu*. Ostrava 2006. ISBN 80-7368-253-2

Kraus, Jiří. *Softwarový, hardwarový?* Naše řeč, 1968, roč. 51, č. 5, s. 310

Kuchař J.; Roudný M. *České odborné názvosloví v uplynulém dvacetiletí*. Naše řeč, 1965, roč. 48, č. 3, s. 133 – 135

Martincová, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha, Univerzita Karlova, 1983.

Nádběla, Josef. *Velký počítačový slovník*. 2. vydání. Kralice na Hané : Computer Media, 2006. ISBN 80-86686-56-6.

Niševa, Božena. *K jednomu zvláštnímu typu internacionalizmů – tzv. emotikony a akronymy*. In *Internationalizmy v nové slovní zásobě*. Praha : Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2003, s. 220-224. ISBN 80-86496-11-2.

Pokorná, Andrea. *Komunikace se seniory*. Praha : Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3271-8.

Pravidla českého pravopisu. Praha : Academia, 1993. ISBN 80-200-0475-0.

Rangelova, A.; Tichá, Z. *Úvodem.* In *Internacionalizmy v nové slovní zásobě.* Praha : Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2003, s. 3. ISBN 80-86496-11-2.

Rejzek, Jiří. *K formální adaptaci anglicismů.* *Naše řeč*, 1993, roč. 76, č. 1, s. 26. ISSN 0027-8203.

Slezáková, Markéta. *Wow! To 'sem teda nečekala! Oops! To 'sem nechtěla! O cizích slovech, ale nejen o nich, I.* *Naše řeč*, 2006, roč. 89, č. 2, s. 57. ISSN 0027-8203.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2. vydání, Praha : Academia, 2001. ISBN 80-200-0493-9.

Slowík, Josef. *Nebojte se počítače.* 2., aktualizované a přepracované vydání. Praha : Grada Publishing, 2006. ISBN 80-24713-44-6.

Svobodová, Diana. *Cizojazyčné lexikální přejímky v komunikaci na chatu, I.* *Naše řeč*, 2007, roč. 90, č. 2, s. 67. ISSN 0027-8203.

Svobodová, Diana. *Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace.* *Naše řeč*, 1999, roč. 82, č. 3, s. 122. ISSN 0027-8203

Tejnor, Antonín. *Anglicismy v odborném vyjadřování.* *Naše řeč*, 1976, roč. 59, č. 2, s. 90

Winkler, Peter. *Velký počítačový lexikon.* Brno : Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2331-7.

Resumé

Tato práce se zabývá problematikou znalosti počítačové terminologie u různých věkových generací. Práce nejprve zpracovává danou problematiku z teoretického hlediska, v druhé části práce jsou tato teoretická východiska aplikována a porovnávána s reálnou znalostí PC terminologie u uživatelů počítačů. Práce zahrnuje zpracované okruhy, které se bezprostředně počítačové terminologie týkají. Navíc jsou uvedeny i konkrétní příklady, jež slouží pro ilustraci a k doplnění teorie.

V práci jsou použity údaje získané z dotazníků. Jsou uvedeny rozdíly a nedostatky v oblasti počítačové terminologie, které byly z dostupných dat zjištěny. Dotazník mapuje obě pohlaví. Jsou vybrány dvě věkové skupiny, mladší skupina ve věku 15 – 25 let a starší skupina ve věku 40 – 50 let. V závěru práce jsou zhodnoceny a rozebrány zjištěné výsledky. Dále práce shrnuje, jaké znalosti počítačové terminologie by se od uživatelů počítačů čekaly a jaké ve skutečnosti jsou.

Summary

This work deals with the knowledge of PC terminology among different age generations. At first, the Thesis processes the issue from a theoretical point of view, in the second part of the work it deals with theoretical background, which are later applied and compared with the real knowledge of computer terminology among its users. They are processed by different circuits, which directly relate to computer terminology. In addition, there are given specific examples that help illustrate and complete the theory.

The work used data gained from questionnaires. There are given the differences and deficiencies in computer terminology, which were identified from the available data. Questionnaire surveys both sexes. Two age groups were selected, the younger group aged 15 to 25 years and the older group aged 40 to 50 years. In conclusion, the results are evaluated and analysed. Finally, the work also summaries what level of knowledge of the computer terminology would be expected by the users and where the knowledge really stand.

Klíčová slova

Počítačová terminologie

Jazyk

Anglicismy

Slangové výrazy

Chat

Emotikony

Akronymy

Seznam příloh

Příloha č. 1 – dotazník, který byl použit v pilotáži

Příloha č. 2 – finální verze dotazníku

Příloha č. 3 – ukázka správně zodpovězeného dotazníku

Příloha č. 4 – podrobně zodpovězené otázky z dotazníku

Příloha č. 1

Dobrý den, chtěla bych Vás požádat o pomoc s tímto anonymním dotazníkem, který bude sloužit jako výchozí zdroj dat pro bakalářskou práci Znalost počítačové terminologie u různých věkových generací. Předem děkuji za pravdivé vyplnění dotazníku. Jeho vyplnění zabere asi 10 minut.

(vyhovující odpověď zakroužkujte, pokud v otázkách bez nabízených možností nevíte, neodpovídejte)

1. Pohlaví: muž žena
2. Věková skupina: 15 – 25 let 40 – 50 let
3. Používáte počítač denně? ANO NE
4. Máte přístup k internetu? ANO NE
5. Používáte e-mail? ANO NE
6. Co je chat?
.....
7. Navštívili jste někdy chatovací místnost? (ICQ, Facebooku, Lide.cz) ANO NE
8. Víte, jaký je rozdíl mezi termíny hardware a software?.....
.....
.....
-
9. Backspace je: A) klávesa B) program C) zařízení k ovládání počítače
10. JavaScript je: A) klávesa B) internetová síť C) programovací jazyk
11. LCD je zkratka pro: A) light crystal monitor B) liquid crystal monitor
12. Microsoft Excel je: A) tabulkový editor B) textový procesor
13. Myš je: A) vstupní zařízení B) výstupní zařízení
14. Výslovnost *screenshot* je: A) /skрінšot/ B) /skрінhot/
15. Synonymem slova *vygooglovat* je: A) vymyslet B) vyhledat
16. Spořič obrazovky slouží k: A) předcházení ničení obrazovky B) úspoře elektřiny
17. Klávesa *ENTER* slouží k:
18. REMOVE znamená: A) přesunout B) odstranit
19. Emotikon (smajlík) se používá pro:.....
20. Co značí emotikon :-)?

Děkuji Vám za Váš čas.

Příloha č. 2

Dobrý den, chtěla bych Vás požádat o pomoc s tímto anonymním dotazníkem, který bude sloužit jako výchozí zdroj dat pro bakalářskou práci Znalost počítačové terminologie u různých věkových generací. Předem děkuji za pravdivé vyplnění dotazníku. Jeho vyplnění zabere asi 10 minut.

(vyhovující odpověď zakroužkujte, pokud v otázkách bez nabízených možností nevíte, neodpovídejte)

1. Pohlaví: muž žena
2. Věková skupina: 15 – 25 let 40 – 50 let
3. Používáte počítač denně? ANO NE
4. Máte přístup k internetu? ANO NE
5. Používáte e-mail? ANO NE
6. Co je chat?
.....
7. Navštívili jste někdy chatovací místnost? (ICQ, Facebooku, Lide.cz) ANO NE
8. Jaký je rozdíl mezi termíny hardware a software?
.....
.....
.....
9. Backspace je: A) klávesa B) program C) zařízení k ovládání počítače
10. JavaScript je: A) klávesa B) internetová síť C) programovací jazyk
11. LCD je zkratka pro: A) light crystal monitor B) liquid crystal monitor
12. Microsoft Excel je: A) tabulkový editor B) textový procesor
13. Myš je: A) vstupní zařízení B) výstupní zařízení
14. Výslovnost *screenshot* je: A) /skрінšot/ B) /skрінhot/
15. Synonymem slova *vygooglovat* je: A) vymyslet B) vyhledat
16. Spořič obrazovky slouží k: A) předcházení ničení obrazovky B) úspoře elektřiny
17. Klávesa *Print Screen* slouží k:
18. REMOVE znamená: A) přesunout B) odstranit
19. Emotikon (smajlík) se používá pro:
20. Co značí emotikon :-/?
21. Co znamená anglická zkratka *ASAP*?

Děkuji Vám za Váš čas.

Příloha č. 3

Dobrý den, chtěla bych Vás požádat o pomoc s tímto anonymním dotazníkem, který bude sloužit jako výchozí zdroj dat pro bakalářskou práci Znalost počítačové terminologie u různých věkových generací. Předem děkuji za pravdivé vyplnění dotazníku. Jeho vyplnění zabere asi 10 minut.

(vyhovující odpověď zakroužkujte, pokud v otázkách bez nabízených možností nevíte, neodpovídejte)

1. Pohlaví: muž žena
2. Věková skupina: 15 – 25 let 40 – 50 let
3. Používáte počítač denně? ANO NE
4. Máte přístup k internetu? ANO NE
5. Používáte e-mail? ANO NE
6. Co je chat? On-line komunikace mezi lidmi
7. Navštívili jste někdy chatovací místnost? (ICQ, Facebooku, Lide.cz) ANO NE
8. Jaký je rozdíl mezi termíny hardware a software?
HW = všechny pevné součásti počítače
SW = programové vybavení počítače
9. Backspace je: **A) klávesa** B) program C) zařízení k ovládní počítače
10. JavaScript je: A) klávesa B) internetová síť **C) programovací jazyk**
11. LCD je zkratka pro: A) light crystal monitor **B) liquid crystal monitor**
12. Microsoft Excel je: **A) tabulkový editor** B) textový procesor
13. Myš je: **A) vstupní zařízení** B) výstupní zařízení
14. Výslovnost *screenshot* je: **A) /skrinšot/** B) /skrinhot/
15. Synonymem slova *vygooglovat* je: A) vymyslet **B) vyhledat**
16. Spořič obrazovky slouží k: **A) předcházení ničení obrazovky** B) úspoře elektřiny
17. Klávesa *Print Screen* slouží k: vyfocení aktuální obrazovky
18. REMOVE znamená: A) přesunout **B) odstranit**
19. Emotikon (smajlík) se používá pro: např. pro vyjádření emocí, k urychlení komunikace
20. Co značí emotikon :-/? skepse, rozladěnost
21. Co znamená anglická zkratka **ASAP**? As Soon As Possible = co nejdříve

Děkuji Vám za Váš čas.

Příloha č. 4

Správné odpovědi (podle Velkého počítačového slovníku):

Chat = „*Conversational Hypertext Access Technology. On-line komunikace mezi dvěma účastníky sítě LAN i WLAN. Tato komunikace probíhá v reálném čase prostřednictvím klávesnice (psané znaky) a monitoru*“ (Nádběla 2006, s. 210).

Hardware = „*Souhrnný název všech součástí, z nichž se skládá nebo se kterými spolupracuje počítač. Patří sem např. veškerá přídavná (periferní) zařízení, jako je klávesnice, monitor, skener, tiskárna, myš, a také skříň počítače se vši elektronikou uvnitř (karty, procesory, paměti, sběrnice, kabely apod.*“ (Nádběla 2006, s. 197).

Software = „*Programové vybavení počítače. Také aplikace. Logicky skloubená posloupnost příkazů a instrukcí, podle kterých počítač pracuje, řeší úlohu nebo zpracovává data*“ (Nádběla 2006, s. 418 a 364).

Print Screen = „*Klávesa, která je součástí tzv. funkční části klávesnice. Po jejím stisku se aktuální obrazovka nahraje do paměťové schránky (clipboard). Textovou obrazovku odesílá přímo na tiskárnu*“ (Nádběla 2006, s. 362).

Užití emotikonu = „*Dávají psanému textu určité emotivní zabarvení, které nahrazuje to, že není vidět komunikujícímu partnerovi do tváře. Umožňují vést dvojsmyslný rozhovor, kdy například pisatel může záměrně uvést emotikon, který jej skutečně nevystihuje. Kladem je urychlení výměny základních vět a informací*“ (Nádběla 2006, s. 412).

Emotikon :-/ = značí „*skepsi, rozladěnost*“ (Nádběla 2006, s. 412). – Zde je možné uvést i několik dalších definic. V dnešní době se význam emotikonů posunuje. Samy o sobě jsou expresivní povahy, a tudíž si je v podstatě každý uživatel počítače může interpretovat podle svého uvážení (neakceptovatelné jsou odpovědi, které ukazují na veselý či optimistický obličej).

Poslední otevřená otázka se ptá na anglický akronym ASAP. ASAP zkracuje As Soon As Possible – co nejdříve, jak jen to bude možné. Můžeme ji považovat za vůbec jednu z nejvíce se objevujících zkratek.

Otázky s nabízenými možnostmi mají následující řešení:

Backspace = „Klávesa, která je součástí alfanumerické části klávesnice. Nachází se vpravo nahoře a slouží k posunutí kurzoru o jeden znak doleva (stejně jako tlačítko se šipkou doleva na mechanickém psacím stroji). Navíc má funkci výmazu – tj. umožňuje při posunu kurzoru doleva vymazat již napsaný znak“ (Nádběla 2006, s. 61).

JavaScript = „Skriptovací (nekompilovaný) jazyk, rozšíření jazyka HTML, který má podobné vlastnosti jako Java, přesto je velmi rozdílný. Vznikl společným úsilím firem SUN Microsystems a Netscape. Původní název měl být LiveScript, ale vzhledem k počátečnímu úspěchu Javy se vývojáři rozhodli podpořit popularitu budoucího skriptovacího nástroje sdílením názvu Java, odtud JavaScript. Výhodou JavaScriptu je, že může být součástí webové stránky, a přitom nedochází k nadměrnému zatížení serveru. Nevýhodou je rozdílná podpora ze strany různých internetových prohlížečů. Konkurentem JavaScriptu je Visual Basic Script od firmy Microsoft. V současné době oblíbenost JavaScriptu překonala všechny ostatní skriptovací jazyky včetně Javy“ (Nádběla 2006, s. 238).

LCD je zkratka pro Liquid Crystal Display. „Displej složený z tekutých krystalů, jejichž roztok je mezi dvěma vrstvami polarizačního materiálu. Při vykreslování obrazu neexistuje na rozdíl od CRT monitorů žádný paprsek na zjevné blikání. El. proud procházející roztokem tekutých krystalů je příčinou jejich seskupení – tj. seskupenými krystaly neprochází světlo. Každý krystal tak světlo buďto propouští, nebo nepropouští. Jednotlivé body obrazu se rozsvěcují a zhasínají samostatně. LCD zobrazuje již od kmitočtu 30 Hz. Výhodou jsou malé rozměry, nízká spotřeba a žádné škodlivé záření“ (Nádběla 2006, s. 257).

Microsoft Excel je „tabulkový editor, který neustále vyvíjí firma Microsoft“ (Nádběla 2006, s. 160).

Myš je vstupní zařízení. „Ang. mouse. Vyvinuta firmou Apple, původně distribuována s počítači zn. MacIntosh. V prvních verzích pouze s jedním tlačítkem. Je to

typ polohovacího zařízení, které se užívá k řízení polohy kurzoru a ovládání grafického rozhraní na obrazovce počítače. Pohybuje se v ní vodorovně na ploché podložce, je to nezbytný doplněk většiny počítačů. Z hlediska přenosu signálu se myši dělí na klasické s kabelem, bezdrátové rádiové a bezdrátové infračervené. Z hlediska počtu a provedení tlačítek se rozdělují na jednotlačítkové, dvoutlačítkové, třítlačítkové a s kolečkem. Z hlediska způsobu snímání pohybu se rozlišuje myš klasická (s kuličkou) a optická (s diodami)“ (Nádběla 2006, s. 298 - 299).

Výslovnost slova screenshot je /skri:nšot/ - jinak je to „soubor, který obsahuje okopírovaná data“ (Nádběla 2006, s. 398).

Synonymum slovesa vygooglovat je vyhledat. Google představuje „*přední světový fulltextový vyhledávací server na internetu*“ (Nádběla 2006, s. 191). Vygooglovat můžeme chápat jako slangové slovo.

Spořič obrazovky (anglicky screensaver) slouží k předcházení ničení obrazovky. „*Aplikace, která se spustí ve chvíli, kdy uživatel není určitou předem stanovenou dobu aktivní. Na obrazovku se obyčejně vykreslí tmavé barvy, zejména černá, nebo tmavé geometrické vzory a tím dochází k šetření monitoru a prodlužování jeho životnosti*“ (Nádběla 2006, s. 398).

REMOVE znamená odstranit. Zde se jedná o běžnou aktivitu, kterou lidé při práci s počítačem používají. Tato otázka tedy má zjistit, do jaké míry jsou uživatelé znalí funkce REMOVE, jestliže ji nedoplňíme českým překladem.